

બુદ્ધિ પ્રભા.

BUDHI PRABHA.

(ધાર્મિક-સામાજિક-સાહિત્ય-નૈતિક વિષયોને ચર્ચાતું માસિક.)

સંપાદક-મણીલાલ મોહનલાલ પાદરાકર.

પુસ્તક ૭ મું.

ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૬. વીર સંવત ૨૪૪૧.

અંક ૧૧ મો.

વિષયદર્શન.

વિષય	પૃષ્ઠ	વિષય	પૃષ્ઠ.
૧. યતી પ્રીતિવડે ભક્તિ. ...	૩૨૧	૧૩. ત્રણ ક્ષીમતી રત્નો. ...	૩૪૦
૨. આચાર્યશ્રી જ્ઞાનવિમળસુરિદ્વૃત બુદ્ધિના આઠ ગુણની સમૃદ્ધિ. ...	૩૨૨	૧૪. પ્રેમયેલા પ્રવાસીનું પવિત્ર જીવન ...	૩૪૧
૩. જૈન અને જૈનેતર ગુજરાતી ભાષા ...	૩૨૪	૧૫. જૈનોની નબળીતી ભવિષ્ય અને તેની ઉત્પત્તિ ...	૩૪૪
૪. સુશિષ્યનું સ્મરણ ...	૩૨૭	૧૬. આગળ વધતું બરોડા જૈન એસોસીએશનનું કામકાજ. ...	૩૪૭
૫. સેવાધર્મ ...	૩૨૭	૧૭. સ્વીકાર. ...	૩૪૭
૬. નાણવાલોગ. ...	૩૨૮	૧૮. શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓની ધાર્મિક પરીક્ષાનું પરિણામ. ...	૩૪૮
૭. સુખ સંબંધી વિચાર. ...	૩૨૯	૧૯. નિનંતિ. ...	૩૪૮
૮. ઇચ્છા ...	૩૩૨	૨૦. ગોર્ડીંગ પ્રકરણ ...	૩૪૯
૯. જર્મન દેશનો અર્થોદય. ...	૩૩૫	૨૧. માણસમાં શ્રી વીશાખોરવાડ જૈન જ્ઞાતિ તરફથી જે જૈન ઉપાશ્રયોના ખાત મહુતેની શુભ ક્રિયા. ...	૩૫૦
૧૦. નંપાનની આશ્ચર્યકારક ઉત્પત્તિ ...	૩૩૭		
૧૧. રાજહંસિને! ...	૩૩૯		
૧૨. આરોગ્ય બચાડવાના ઉપાયો. ...	૩૩૯		

શ્રી અકંચાત્મ જ્ઞાનપ્રસારક મંડળ તરફથી

પ્રકાશક અને વ્યવસ્થાપક,

શંકરલાલ ડાહ્યાભાઈ કાપડીઆ.

નાગોરીચરાઈ-અમદાવાદ.

૧૧-વર્ષ એકનો રૂ. ૧-૪-૦ સ્થાનિક ૧-૦-૦ છુટક દર એક નકલના જે આના.

અમદાવાદ ધી "ડાયમંડ ન્યુબિલી" પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં પરીષદ દેવીદાસ જનવાલે છાપ્યું.

બોર્ડિંગ પ્રકરણનો વધારો.

૪૫૦—૦—૦ શ્રી મુખ્યમંત્રી મોતીલાલ કાંટાના દૂસ્તરીઓ તરફથી રાવબહાદુર શેઠ હીરાચંદ નેમચંદ બા. માસ શ્રાવણ, બાદરવો, અને આસોના. માસિક રૂ. ૧૫૦) લેખે કાયમ મદદના આપવાના કહેલા તે મુજબ માસ ત્રણના આવ્યા તે. હ. ઝવેરી સારાભાઈ ભોગીલાલ અમદાવાદ દોશીવાડાની પોળ.

આખરે વિજય મળ્યો.

હીસ્ટીરીઆ (તાણ) ના દરદને કોણ જાણતું નથી ?

હીસ્ટીરીઆ નાની ઉમરની સ્ત્રીઓને ઘણો લાગુ પડે છે. હીસ્ટીરીઆના દરદનાં મૂળ કારણ શોધી કાઢી તેના ઉપાયો ઘણા દરદીઓ ઉપર અજમાવી અમે ખાત્રી કરી છે કે હીસ્ટીરીઆનું દરદ પૂરી રીતે મટી શકે છે. હીસ્ટીરીયા જૂત નથી.

હીસ્ટીરીઆના દરદ ઉપર ખીજા ઉપાયો અજમાવ્યા પહેલાં અમારી સલાહ લ્યો.

હીસ્ટીરીઆનું દરદ અમે ખાત્રીપૂર્વક ગેરંટીથી મટાડીએ છીએ. વિશેષ હકીકતનો મુલાસો રૂમરૂ પત્ર મારફતે કરો.

લી. શા. વાડીલાલ ડાહ્યાભાઈ.

અમદાવાદ. (ઝવેરીવાડ.)

સુરજમલનું ડહેલું, આયુર્વેદ સિદ્ધોપધાલય

બેટ.

સવે જૈન ધર્માવલંબી શ્વેતાંબર દીગમ્બર, અને સ્થાનકવાશી જૈન ગ્રેજ્યુએટો, જૈન ઇંગ્રેજ ઇન્સ્ટીટ્યુટો, પાઠશાળા અને લાયબ્રેરીઓ (કે જ્યાં ઇંગ્રેજ વિષયનું પઠન પાઠન વાંચન થતું હોય) ને અત્રેના સુપ્રસિદ્ધ, જૈન બોર્ડિંગના માનવંતા પ્રેસીડન્ટ રા. રા. શ્રીયુત શેઠ જગાભાઈ દલપતભાઈ ખી. એ. તરફથી Concentration (ધ્યાન) ની યુક્તિ કે જૈની અંદર હર્થર્થ વેરન સાહેબની પ્રાઇવેટ નોટ ઉપરથી ચિકિત્સા ધાર્મિક પાલિમેન્ટમાં ગએલા જૈન ધર્મના પ્રતિનિધિ મહુમ્ બેરીસ્ટર વીરચંદ રાઘવજી ગાંધી B. A. M. R. A. C. નાં લખેલાં તત્ત્વ વિષયને લગતાં આર લેકચરો (ભાષણો) નો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, તે યુક્તિ બેટ આપવાની છે માટે દરેક જૈન ગ્રેજ્યુએટોએ તથા પ્રત્યેક પાઠશાળા, લાયબ્રેરી આદિના સંચાલકોએ નીચેના સ્થળેથી તે યુક્તિ મંગાવવાથી બેટ તરીકે મોકલી આપવામાં આવશે. પરગામથી મંગાવનારે ટપાલ ખર્ચને માટે ૦-૦-૬ ની ટીકીટ મોકલી આપવી.

તા. કં. પૂજ્ય મુનિમહારાજઓ, ગુરુશ્રીજી મહારાજો અને જૈન બહેનો કે જૈનો ઇંગ્રેજ સાફે લખી વાંચી જાણતાં હોય તેમને પણ આ યુક્તિ બેટ તરીકે મંગાવવાથી મોકલી આપવામાં આવશે.

મળવાનું ઠેકાણું.

વ્યવસ્થાક-યુક્તિ પ્રભા.

જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક બોર્ડિંગ,

નાગોરીશરાહ-અમદાવાદ.

बुद्धिप्रभा.

(The Light of Reason)

ब्रह्मानन्दविधानके पदुत्तरं शान्तिग्रहद्योतकम् ।
सत्यासत्यविवेकदं भवभयभ्रान्तिव्यवच्छेदकम् ॥
मिथ्यामार्गनिवर्तकं विजयतां स्याद्वादधर्मप्रदम् ।
लोके सूर्यसमप्रकाशकमिदं ' बुद्धिप्रभा ' मासिकम् ॥

वर्ष ७ भुं.]

ता. १५ ईशुआरी, सने १९१६.

[अंक ११ भा.

थती प्रीतिवडे भक्ति.

शुभो वेदो पुराणोने, शुभो आयणस अणुषने; उपनिषदो श्रुते सर्वे, थती प्रीतिवडे भक्ति.	१
शुभो आगम सकल वांशी, थती प्रीति पष्ठी श्रद्धा; प्रभु महावीरनी सात्री, थती प्रीतिवडे भक्ति.	२
प्रभु प्रीतिवडे पासे, रडे तुं अेन विश्वासे; जतां प्रीति अथुं सर्वे, थती प्रीतिवडे भक्ति.	३
प्रभु महावीर पर प्रीति, हती जाती श्री गौतमनी; अनी अे प्रीति भोक्षाथे, थती प्रीतिवडे भक्ति.	४
श्रुति प्रीति अवर नामो, सुष्ठी धारी अनुभवथी; धरो निश्चय हृदय भांदि, थती प्रीतिवडे भक्ति.	५
थतु अेकाग्र मन जल्दी, प्रभु पर प्रेम योत्रथाथी; शुभो दृष्टान्त शास्त्राभां, थती प्रीतिवडे भक्ति.	६
थया भक्तो जगतभां जे, मङ्गलो जे थया जगभां; यदया पडेवांज प्रीतिथी, थती प्रीतिवडे भक्ति.	७
थती जयां प्रेमनी लगनी, रडे छे यित त्यां योटी; उथा तुं स्वातुभवथी अे, थती प्रीतिवडे भक्ति.	८
यदया प्रीतिवडे सन्तो, थया मश्युव प्रभु भांदि; रखुं पाडी नहीं पीणुं, थती प्रीतिवडे भक्ति.	९
सहाता सर्वे उपसर्गो, सहाती दुःअनी कोटि; भरैअर प्रीतिना दाने, थती प्रीतिवडे भक्ति.	१०

કરાતાં કાર્યે દુર્ગમ પશ્ય, રહે પરવા ન મૃત્યુની;	
ત્યજતાં બંધને ધાર્યે, થતી પ્રીતિવડે ભક્તિ.	૧૧
થતા સંબંધ પ્રીતિએ, ટળે પ્રીતિ સંબંધે નહીં;	
થતું સ્વાર્થેણ સ્વપ્રીતિએ, થતી પ્રીતિવડે ભક્તિ.	૧૨
અહો આ કાળમાં પ્રીતિ, વિના સંયમ નથી હોતું;	
સરાગી સંયમે નહી, થતી પ્રીતિવડે ભક્તિ.	૧૩
થયા આસક્ત જે સન્તો, પ્રભુમાં એકતાતાને;	
રહી ત્યાં પ્રીતિની શક્તિ, થતી પ્રીતિવડે ભક્તિ.	૧૪
ગુરૂ ને દેવ પર પ્રીતિ, થતાં સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ;	
પુદ્ગલબંધ ધર્મે વ્યવહારે, થતી પ્રીતિવડે ભક્તિ.	૧૫

આચાર્યશ્રી જ્ઞાનવિમલ સૂરિકૃત બુદ્ધિના આઠ ગુણ સદ્ગ્ણાય.

મોક્ષતણું કારણ એ દાખ્યાં, આઠ અનોપમ એહી;	
ચર માવતે ચરમ કરણથી, ગુણથી બાધ્યું તેહીરે.	૧
પ્રાણી જિનવાણી ચિત ધારો, મનથી મિથ્યા મત વારોરે. પ્રા૦	
જિમ આપો મુંતારોરે—પ્રા૦	
પટ્ દરિસનને નિજ નિજ મતથી, જે કિરિયા વ્યવહાર દેખી;	
મત્સર મન નવિ આણો, તે અદ્વેષ ગુણ સારોરે.	પ્રા૦ ૨
જિજ્ઞાસા તે સકલ વસ્તુની, ગુણ જાણ્યાની ધ્રુવ્યા;	
મનમાંહિ નિસિદ્ધિન ધ્રમ ચાહે, પણિ ન ધરે વિચિકિત્સારે.	પ્રા૦ ૩
સુશ્રુષા તે શાસ્ત્ર સુણેવા, કારણ સવળાં મિલે;	
વિનવાદિકથી નિજપરાનપણિ, ભદ્રકથી ચિત ભેરેરે.	પ્રા૦ ૪
શ્રવણ તે સકલ સુણીને મનકું, બોધ જ્ઞાનસું જોડે;	
ચિંતે આસ વચન તાં સાચાં, મિથ્યા વાસના મોહિરે.	પ્રા૦ ૫
મીમાંસા તે તત્વ વિચારી, હેય જોય ઉપાદેય;	
વિહયે ખીર નીર જિમ હાંસો, જડ ચેતન બહુ ભેષરે.	પ્રા૦ ૬
પરિશુદ્ધિ પ્રતિપત્તિ તે કહીછે, ચિરતાથી ગુણ ધારે;	
ઉપસર્ગાદિકની વ્યાકુલતા, નાંણે ધૈર્ય વધારે રે.	પ્રા૦ ૭
હવિ પ્રવૃત્તિ ગુણ સસમય તાઇ, આતમભાવે મેલિ;	
આદિમ ચ્યાર તે પ્રાપતિકારણ, અગ્રિમ અંથિને ખોલે રે.	પ્રા૦ ૮

પુહિના આઠ ગુણની સંબંધનો અર્થ.

જ્યારે બબ્બલોને ચર્માવરને એટલે છેલ્લું પુદ્ગલ પરાવર્તન હોય છે ત્યારે ચર્મકરણથી (અનિવૃત્તિકરણ) પુહિના આઠ ગુણો ઉત્પન્ન થાય છે. તેનું વિવેચન હે બબ્બલો ! મિથ્યાત્વ વાસનાને દૂર કરી જીનેશ્વર પ્રભુની વાણીને હૃદયને વિષે ધારણ કરો કે જ્ઞેનાથી વિલંબ રહિત મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય.

અદ્વેષ—એ અષ્ટગુણ પુહિના પૈકી પ્રથમ નામનો ગુણ છે કે જે ગુણની પ્રાપ્તિ વડે કરીને ભિન્ન ભિન્ન દર્શનને વિષે રહેલા ભિન્ન ભિન્ન મતાવલ્ખાભીઓની ધર્મ ક્રિયાને દોષીને મત્સર એટલે ધર્મા ઉત્પન્ન થતી નથી તે અદ્વેષ નામનો ગુણ કહેવાય છે.

વિચ્ચિકિત્સા—આ ગુણથી ચૈદ રાજ્ય લોક વિષે રહેલા સર્વ પદાર્થોને મથાર્થ રીતે જણવાની ઈચ્છા થાય છે. તેમજ પોતાના જ્ઞાનાદિ ગુણોને પ્રગટ કરવાને માટે રાત દિવસ ઇચ્છા બની રહે છે તે ખીજે ગુણ વિચ્ચિકિત્સાનો છે.

સુશ્રુષા—એ ત્રીજો ગુણ કહેવાય છે. તે ગુણ વડે કરીને અનેક શાસ્ત્રોને સાંભળવાની, વિચારવાની, જ્ઞેવાની ઈચ્છા થાય છે અને વિનયાદિ ગુણોના પ્રગટપણે સ્વચ્ચાત્મા તેમજ પર આત્માને સરળતાથી લાભ બની શકે તેવા ઉદ્યમમાં તે જ્ઞેડાય છે.

શ્રવણ—એ પુહિનો ચોથો ગુણ છે. આ ગુણ વડે કરીને સમ્યક્ રત્નની પ્રાપ્તિ થાય છે. અને આસ વચનના ઉપદેશો થકી ચૈદ રાજ્ય લોક વિષે રહેલા ઉત્પત્તિ વ્યય અને ધ્રુવ પદાર્થોનું મથાર્થ કંઈક પરોક્ષ અને કંઈક પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ વડે કરીને તેનું જ્ઞાન થાય છે. અને જ્ઞેનાથી મિથ્યાત્વ વાસનાને રહેવાને સ્થાન મળતું નથી તે ચોથો શ્રવણ નામનો ગુણ છે.

મિમાંસા—એ પુહિનો પાંચમો ગુણ છે. તે ગુણ અનેક પ્રકારના તત્ત્વોને વિચાર પોતાના જ્ઞાન પ્રકાશમાં લાવીને હેચ્ચેચ અને ઉપાદેયપણે જુદા પાડી શકે છે. જેમ હંસ પાણીને ત્યાગ કરીને એકલા દુધનું ભક્ષણ કરે છે તેમ મિમાંસા ગુણ વડે કરીને પુદ્ગલીક જડ ભાવને દૂર કરીને પોતાની આત્મસત્તાને વિષે રમણ કરી શકે છે.

સ્થિરતા—એ પુહિનો છઠ્ઠો ગુણ છે. આ ગુણની પ્રાપ્તિ વડે કરીને દેવ મનુષ્યને તીર્યચના કરેલા ઉપદ્રવો થકી બાધા ઉત્પન્ન થઈ શકતી નથી પરંતુ તે ઉપસર્ગો સ્વાભાવિકજ નાશપણાને પામી જાય છે. અને પોતાના જ્ઞાનાદિક ગુણોની અચ્યંત નિર્મળતા પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્રવૃત્તિ—એ પુહિનો સાતમો ગુણ છે. આ ગુણ વડે કરીને ધણા શાસ્ત્રનું જ્ઞાન થાય છે અને આ આત્મદશા ઉત્તરોત્તર નિર્મળતાને પ્રાપ્ત થઈને અનેક મથોનું ઠોહન કરે છે.

નિવૃત્તિ—એ પુહિનો આઠમો ગુણ છે. આ ગુણ વડે કરીને આત્મસત્તાને પ્રગટ લાભ તેને ક્ષણ ક્ષણમાં અનુભવમાં ભાસમાન થાય છે અને તેનાથી છેવટે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વને પામીને કેવળ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિને યોગ્ય થાય છે.

આચાર્યશ્રી જ્ઞાનવિભજ સૂરિ કહે છે કે આઠ ગુણની પ્રાપ્તિ વડે કરીને ઉત્તરોત્તર સુખને સંપાદન કરી છેવટે મોક્ષ સુખને પ્રાપ્ત કરો.

(સંચાલક અને લેખક યતિ સુમતિરત્ન સૂરિ.)

જૈન અને જૈનેતર ગુજરાતી ભાષા.

સંસ્કૃતમાંથી પ્રાકૃત અને પછી અપભ્રંશ ભાષા થઇ. અપભ્રંશમાંથી ગુજરાતી થઇ. ગુજરાતી ભાષામાં સંસ્કૃત, પ્રાકૃત ઉપરાંત ખીન દેશ્ય શબ્દો પણ ઉમેરાયા છે.

આંકસપ્તર્દના પ્રોફે. આર્થર એ મેકડોનલ જણાવે છે કે “ખ્રિસ્તિ સંવતના આરંભથી માંડીને ઇ. સ. ૧૦૦૦ સુધીના સમયમાં મધ્યકાલીન પ્રાકૃત, સમસ્ત રૂપની રહી, તથાપિ ચાર જુદી જુદી ભોલીમાં વહેંચાઇ ગઇ. પશ્ચિમમાં સિંધુ નદીની ખીણમાં અપભ્રંશ ઉદ્ભવી. મયુરા જેનું મધ્યપિંદુ છે એના દોઆખના પ્રદેશમાં શૌરસેની ઉદ્ભવી. એ શૌરસેનીના ગૌર્જરી (ગુજરાતી), અવન્તી (પશ્ચિમ રાજપુતાની) અને મહારાષ્ટ્રી (પૂર્વ રાજપુતાની) એવાં ત્રણ પેટા રૂપ થયાં.”

અપભ્રંશ પરથી સિંધી, પશ્ચિમ પંજાબી અને કાશ્મીરી ભાષા ઉત્પન્ન થયાનું કેટલાક વિદ્વાનો જણાવે છે. પંડિત હેમાચાર્યજીની અપ્રાધ્યાયી અપભ્રંશ ભાષામાં હોવાનું કહેવાય છે તે તે અપભ્રંશ ભાષા તે કઈ? કેટલાકનું કહેવું છે કે પ્રાકૃતમાંથી જગડેલું રૂપ તે અપભ્રંશ અને પોતપોતાના પ્રદેશના અપભ્રંશ ઉપરથી તે તે પ્રદેશની હાલની ભાષાઓ બની છે. પ્રો. મેકડોનલ જણાવે છે કે શૌરસેનીમાંથી ગુજરાતી થઇ છે તે શૌરસેની અને અપભ્રંશને શો સંબંધ છે તે જોઇએ.

પ્રાકૃત, માગધી, પૈશાચી, ચૂલિકા પૈશાચી, શૌરસેની અને અપભ્રંશ એ છ ભાષાનું વર્ણન હેમાચાર્ય પોતાના વ્યાકરણમાં કરે છે. સં. ૧૨૮૧ માં કાવ્યકલ્પવૃત્તો રચનાર નીચે પ્રમાણે છ ભાષા કહે છે.

સંસ્કૃત પ્રાકૃતં ચૈવ શૌરસેની ચ માગધી ।

પૈશાચિકી ચાપમ્પ્રંશં પઙ્ખાયાઃ પરિકર્તિતાઃ ॥

એટલે અન્નેમાં શૌરસેની અને અપભ્રંશને જુદી ખતાવવામાં આવી છે. જુદી ખતાવ્યા છતાં પંડિત હેમાચાર્ય કહે છે કે—

અપમ્પ્રંશે પ્રાયઃ શૌરસેનીવત્ કાર્યં ભવતિ ।

અપભ્રંશમાં ધણું કરીને શૌરસેની પ્રમાણે અર્થ થાય છે. દેશ વિશેષને લઇને અપભ્રંશ ભાષા અડ જોડવાળી છે એમ શ્રદ્ધા અલંકારના ટિપ્પણીના નીચેના શ્લોકપરથી જણાય છે.

પ્રાકૃતસંસ્કૃત-માગધપિશાચભાષાશ્ચ શૌરસેની ચ પઙ્ખોઽવ ભૂરિમેદો દેશ-વિશેષાદપમ્પ્રંશઃ

અપભ્રંશ ઉપરથી ગુજરાતી ભાષા થઇ એમ કહેવામાં કરો બાધ નથી.

હવે કયા સૈકા સુધીની ગુજરાતમાં બોલાતી ભાષાને અપભ્રંશ કહેવી અને કયા સૈકાથી ગુજરાતી કહેવી તે નક્કી કરવાની જરૂર છે. યીજી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખરશનેથી એ વિષે ધણું કહેવામાં આવ્યું છે.

હેમાચાર્યની અથવા ત્યાર સુધીની ભાષાને અપભ્રંશ ગુજરાતી કે પ્રાકૃત ગુજરાતી કહેવાની કોઇની મરજી હશે તે તેમ થઈ શકશે. પણ પંદરમા સૈકાથી તે લખાયેલા ગ્રંથોની-જૈનેતાના કે બ્રાહ્મણોના ગ્રંથોની ભાષા સમજી શકાય તેવી હોવાથી ત્યારથી બોલાતી ભાષાને ગુજરાતી ભાષા કહીશું.

આટલું જણાવ્યા પછી જૈન ગુજરાતી ભાષાએ શું ગુજરાત ભાષાથી જુદી ભાષા છે? એ પ્રશ્નપર આવીએ. ગુજરાતી ભાષાની શરૂઆત થયાનું જ્યારથી ગણીએ ત્યારથી આજ સુધીના જૈન અને જૈનેતર અર્થે જ્યેષ્ઠએ તો ભાષામાં કંઈ તફાવત જણાય છે ખરો. સામાન્ય ગુજરાતી ભાષાથી જૈન અને બ્રાહ્મણોનું લખેલું સાહિત્ય કઈ કઈ બાબતમાં જુદું પડે છે? અને એ જુદાંરો શું પારસી ગુજરાતી જેવો છે કે જેથી જૈન ગુજરાતી એવું નામ આપવાની જરૂર રહે? શું જુદી ગુજરાતીના જૈન-બ્રાહ્મણ વિરચિત ગ્રન્થોમાં બેદ પાડી શકાય તેવું છે કે? તેમ હોય તો પણ શું તેથી જૈન ગુજરાતીને સામાન્ય ગુજરાતીના વર્ગમાં મૂકી શકાય તેમ છે કે નહિ? આવા આવા પ્રશ્નો કરી કાળજીપૂર્કે ધ્યાનને વિશેષ ઉભો કરવા કરતાં આ સાચેનાં હવે પછીનાં પાનાં જેવાની હું ગુજરાતના સાક્ષર સમૂહને અરજ કરું છું.*

જૈન અને જૈનેતર જુદાં લખાણોની વાનગી આજે બોલાતી ગુજરાતી ભાષા સાથે સરખામણી કરવાના હેતુથી આપી છે અને એ વાનગીએ તપાસવાથી જણાશે કે જૈન ગુજરાતી એવો બેદ કરવા કરતાં એ સાહિત્યને ખુદ ગુજરાતી ભાષાના સાહિત્યની દૃષ્ટિએ તપાસવામાં આવશે તો સાહિત્ય ક્ષેત્રને વધારે લાભ થશે. એ ક્ષેત્ર વિસ્તારવાળું બનશે ને નકામા બેદો ટળી જઈ એકત્ર રીતે સાહિત્યકાર્યે દીપી ઉડશે.

પ્રસિદ્ધ સાક્ષર નવલરામભાઈ કહે છે કે “ ઘણાના ધારવામાં એમ છે કે ગુજરાતી ભાષા હાલ જેમ છે તેમજ નરસિંહ મહેતાના વખતથી બોલાતી આવે છે, પણ એ દેખી-તીજ બૂઝ છે. એટલાં વર્ષ સુધી ભાષા વિકાર ન પામે એ જનસ્વભાવ અને સઘળા દેશની ભાષાઓના ઇતિહાસથી ઉલટું છે.” આ ઉપરથી જણાશે કે નરસિંહ મહેતાથી આજ સુધીની ગુજરાતી ભાષામાં જણવાએગ ફેરફાર થયો નથી એમ માની લેવું એ વાસ્તવિક નથી. કેટલાક વિદ્વાનોએ ગુજરાતના જૂના કવિઓ તથા લેખકો તરફ ગુજરાતી આલમનું લક્ષ દોરવા યત્ન કર્યો પણ જૂની ગુજરાતીના યોગ પરિચયને લીધે જૈન લખાણોની ભાષા તેમને વિચિત્ર લાગી હશે તેથી કે ધ્યાન અમે તે કારણથી જૈન લખાણો તરફ ગુજરાતની પ્રજાનું લક્ષ ખેંચવાનું તેમને આદરણીય લાગ્યું નહિ. જૈન લખાણો પ્રતિની તેમની એ અનાદર યુદ્ધિએ જૈન ગુજરાતી સાહિત્ય તરફ સાક્ષરોને દૃષ્ટિપાત કરતા અટકાવ્યા ને અત્યાર સુધીમાં એ સાહિત્યને ગુજરાતી સાહિત્યમાં યોગ્ય જગ્યા મળી નહિ.

જૈન સિવાયના ધ્યાન લખનારાઓ તરફનાં જૂની ગુજરાતીનાં જે લખાણો હાથ આવ્યાં છે તેમાંથી યોગ્ય ઉતારા નસુના તરિકે અહીં તપાસી જરૂરિયું તો પછી જૈન લખા-

* કવિ નરમદાશંકર લખે છે કે—

સંવત્ ૧૩૫૬ પછી મુસલમાની હાકમીમાં ગુજરાતની તે ગુજરાતી, એવી રીતે ગુજરાતી ભાષા પ્રસિદ્ધિમાં આવી, બ્રાહ્મણુ ને જૈન સાધુઓ એઓએ સંસ્કૃત ટાળી ગુજરાતીમાં આખ્યાન તથા વાર્તા અને રાસ લખ્યા—વિશેષે પદ્ય, પણ ગદ્ય પણ પદ્ય.

એ ગુજરાતી ભાષાનાં આજ લગીમાં મુખ્ય ત્રણ સ્વરૂપ થયાં છે. સં. ૧૩૫૬ થી સંવત્ ૧૬૫૬ સુધીનું એક; સંવત્ ૧૬૫૬ થી તે ૧૮૫૬ સુધી બીજું ને પછી ત્રીજું. પહેલું તે ચોખ્ખું ને બીજું તે શ્રદ્ધ યદ્દ રૂપાંતર પામતું છે.

આ પ્રમાણે કવિ નરમદાશંકર લખે છે પણ તેઓએ લખાણમાં જનોની ગુજરાતી ભાષા તે ગુજરાતી ભાષાથી જુદી પાડતા નથી. શાસ્ત્રી વ્રજલાલની પણ ગુજરાતી ભાષાથી જૈન ગુજરાતી તપાસને બેદ પાડતા જણાયા નથી.

જ્યોતી ભાષા વિચિત્ર કે તરેહવાર છે એમ વાંચનારને નહિ લાગે. જૈન લખાણે વાંચનાર સમીપે મૂકતા પહેલાં જૈન સિવાય ખીજાઓનાં લખાણો મૂકવાથી તુલના કરવાનું કદાચ ઠીક થઇ પડશે.

કાનહડદે પ્રખંધ નામનું એક વીરસ કાવ્ય વિસલનગરા નાગર જ્ઞાતિના આઘકવિ પદ્યનાભે સંવત ૧૫૧૨ માં એટલે ઉદયવંત જૈન મુનિ તરફથી જાતભરાસ રચાયા પછી બરાબર સો વરસે રચ્યું છે. તે પ્રસિદ્ધ પ્રાચીન શૈલક ડૉક્ટર બુદ્ધહરના હાથમાં આવવાથી તે પ્રગટ થવા તેમજે સ્વર્ગસ્થ સાક્ષર નલલરામઆઇને મોકલેલું.

અલાહદીન ખુનીએ ગુજરાત ઉપર ચડાઇ કરી માર્ગમાં મારવાડમાં આવેલા ઝાલોરનાં કિલ્લાને ઘેરા ધાકેલો, તેનું વર્ણન વિશેષે કરીને આ કાવ્યમાં છે. પદ્યનાભ કવિના સમયમાં મારવાડ મેવાડમાં ગુજરાતી ભાષા પ્રચલિત હતી એમ જણાય છે. મેવાડના કુંભારાણાની કવયિત્રી મીરાંબાઇ પણ એ સમયમાં થઇ ગઇ. તેની કવિતા પણ ગુજરાતી ભાષામાં છે. અલાહદીન પાસે જવાને માધવ તૈયાર થયો તે વિષેનું વર્ણન કરતાં કવિ કહે છે કે:-

તિણિ અવસરિ ગૂજરધર રાય, કરણદેવ નામિ યોલાય;

તિણિ અવગણિઉં માધવ બંબ, તાંહિ લગઇ વિશ્વહ આરંભ. ૧૩

રીસાયુ મૂલ્યુ પરવાન, કરી પ્રતિજ્ઞા નીમ્નૂં ધાન;

ગૂજરાતિનું બોજન કહું, જુ તરકાણું આણું આરું. ૧૪

માધવ મહિતઈ કર્યો અધર્મ, નવિ છૂટઈ જુ આગિલ્યાં કર્મ;

જિહાં પૂજી જઈ શાસિઆમ, જહાં જંપોજે હરિનું નામ. ૧૫

જિણિ દેસિ સહુ તીરથ જાઈ, સ્મૃતિ પુરાણ નઈ માનઈ ગાય;

જિણિ દેસિ કરાયઈ જામ, જિહાં ખટદશન દીજઈ ત્યાગ. ૧૬

જિહાં પીપળ તળશી પૂજઈ, વેદપુરાણ ધર્મ ભૂઝીઈ;

નવખંડે અપકીરતિ રહી, માધવિ મ્હેચ્છ આણિઆ તહાં. ૧૭

ચાલ્યુ માધવ ઠીલી બણી, ભેટિ અપૂરવ લીધી ધણી;

વિષમ પચિ ઉલંધ્યા દેશ, યોગિની પુરિ કરિઉં પરવેશ. ૧૮

માટલી કડીઓનો અર્થ એ થાય છે કે કાનહડદેના વખતમાં ગુજરાતમાં કરણદેવ રાજા રાજ કરતો હતો. તેણે માધવ નાગર બ્રાહ્મણના ધરની આજરૂ લીધી તેથી વિશ્વહનો આરંભ થયો. (૧૩) મુખ્ય પ્રધાન માધવને ક્રોધ ચર્યો અને તેણે પ્રતિજ્ઞા કરી કે “ગુજરાતનું અલ આરે જમું કે જ્યારે અહીં તુરૂં લોકોનું ધાડું લાવું એમ કહી ધાન ખાવાનું નીમ લીધું. (૧૪) માધવ એતે બારે અધર્મનું કામ કર્યું. પૂર્વજન્મનાં કર્મ એવાં હશે તે ક્યાંથી છૂટે? જ્યાં શાસિઆમ પૂજાય છે, જ્યાં હરિનું નામ જપાય છે. (૧૫) જ્યાં લોકો જાત્રાએ જાય છે, જ્યાં સ્મૃતિ, પુરાણને ગાય માન્ય ગણાય છે, જ્યાં યજ્ઞયાગ કરાય છે, જ્યાં છ દર્શન સેવાય છે. (૧૬) જ્યાં પીપળા ને તળશી પૂજાય છે અને વેદપુરાણમાં કલા મુજબ ધર્મ જુઝાય છે એવી પવિત્ર ગુજરાતમાં માધવે મ્હેચ્છ લોકોને આણ્યા. એ અપકીર્તિ (દેશદ્રોહીની છાપ) આ નવખંડ પૃથ્વીમાં એને માથે હમેશની ચોંટી. (૧૭) ધણી બારે ભેટ લઇ માધવ દિલ્હી તરફ ચાલ્યો. વસમી વાટે ધણા દેશો ઝોળાંગી તે યોગિની-પુર (દિલ્હી)માં પેઠો.

(અપૂર્ણ)

પ્રોપરલાલ કેવળચંદ શાહ, અમદાવાદ.

सुशिष्यनुं स्मरण.

उपलति.

मने थतो शोक अतिश आणे, मनोस वाक्यो मनभांडी गान्हे;	
वभाषु ने योज्ज्व नीवडेवो, सुशिष्य भारो प्रिय तु रसीवो.	१
गयो तज्ज आ जग तुंडी शिष्य, थया पधा निष्कण यत्न शिष्य;	
सुवासना वेरी गयो तुं शिष्य, शी शांतता तारी वभाषु शिष्य.	२
ज्वलंत ने उज्ज्वण तुंडी शिष्य, विनीत ने सुस श्रद्धाणु शिष्य;	
विवेची सात्विक सुभाषी शिष्य, सदा सुष्ठी शारदसका शिष्य.	३
कहागरो केमण हांत शिष्य, दयाणु सहसुष्ठी सुशांत शिष्य;	
यतुरने साक्षर स्नेही शिष्य, शिरोमणु छात्र विषे सुशिष्य.	४
गुड थकी सुंदर वेत शिक्षा, अमूल्य तारी शुभ जिविविषा;	
सदा वीधी ज्ञान तष्ठी सुभिक्षा, तरेणु ! ते तो सडी छे तितिक्षा.	५
सुधर्मी ने सत्य उदार शिष्य, प्रभावशाली अनमी सुशिष्य;	
स्थपा सदा ज्ञान मुक्त शिष्य, अपाय जे आशीर्वाद शिष्य.	६

पोपटलाल डेवणयंड शाह—राणकोट.

सेवाधर्म.

ता. ७-२-१६ ना रोज रात्रे आठ वागे श्री जैन ज्येतांप्पर भूर्तिपूजक भोर्डिंगना विद्यार्थिज्जो समक्ष आ मासिकना संपादक श्रीयुत् पादराकरे, जवेरी अमृतलाल मोहनवा-
लना प्रमुअपक्षा हेडण सेवाधर्म जे विषयपर असरकारक भाषणु आभ्युं हतुं.

शरआतमां “सेवाधर्मः परमगहनो योगिनामग्यगम्यः” जे सूत्रातुसार योगि-
ज्जोने अति अगम्य जेवा परमगहन सेवाधर्मनी महता, तेना प्रकार, तेनी आवस्थकतानुं
संभाषु विवेचन कर्या पाद, हापला दक्षिणे आपतां तेज्जो जे ज्योअंथुं के, अहंभाव त्याग
करी, मोठा न्दानानो जेदभाव हूर करी, पोतापळुं लुकी गया सिवाय सेवा करी शक्य नहि.
शरळुके “लघुतासे प्रभूता भिडे, प्रभूतासे प्रभू हूर.” आ आश्रतपर महाराष्ट्री विकटोरीआ, सआट
ज्योअं पंचग, श्रीमंत महाराज गायकवाड सयाजराव, श्रीयुत् गांधी, रानाडे, अने जेअजनेनी
साहाय्य अने सेवा वर्षेवनी पताव्यां हतां. महाराज पुक, धंसु काष्ठरट अने श्रीमन् परमात्मा
महावीर जे त्रिपुरीजे अजनेवी विश्व सेवा-अने तेमनी तुजना विस्तारथी कडी पतावतां
श्रीमन् महावीरनी “सविश्व कइ शासनरशी” जेवी द्रढ ने पक्षवत्तर जावता ने तेमनी
महा परिश्रमे जेजवेनी कैवलयज्ञाननी रीक्षितो उपयोग विश्वना भवा भाटे केनी रीते कथे
ते पर संभाषु ने हापला दक्षिणपूर्वक विवेचन कर्तुं हतुं. ते पष्ठी विद्यार्थिज्जो practical
सेवा कइ रीते करी शके ते सवाव हाथ धरतां, विद्यार्थिज्जो अजनेनी शके तेवी सेवाना
प्रकार तेमणे दर्शावतां कर्तुं के, विद्यार्थिज्जो पोतानाथी न्दाना-नीयवा धोरणुना विद्यार्थिज्जोने
होरीने, वेकेश्वरनां पोताने गाभ जध, अजणुने पोपटीज्जो वांच्यी पतावीने, गरीजोने मद्द
ने मांदाज्जोने द्या तथा भावजत करीने, स्त्रीज्जोने उन्नत विचारो आपीने पोताना माता-
पिताने सेवीने, क्षेत्रज्ञ पोतानी कलमथी, इविज्जो काव्योथी, श्रीमंतो पोतानी लक्ष्मिथी,

બળવાનો પોતાના બળથી એમ સૌ પોતાના Scopeમાં રહી સેવા કરી શકે. આ પછી આંધળા સારંગીવાળા ડોસાની, તથા જનસ્થને પાટકાવાળાની વાતો ધણી રસપૂર્વક કહી સંબળાવતાં વડોદરા ખાતે ડા. સુખતે સલાવેલી સેવામંડળની હીલચાલ, તેના ઉદ્દેશ, તેનાં પરિણામ તથા તે પ્રત્યે શ્રીમંત મહારાજ ગાયકવાડ સરકારની મદદ તથા સહાનુભૂતિનાં વખાણ કરી, શ્રી પરમાત્મા મહાવીર સ્વામીની ટુંક જીવન રેખા દોરી બતાવી, ધીમે ધીમે સૌ વિદ્યાર્થી અંધુઓને સેવાને માર્ગે જવા આગ્રહપૂર્વક વિનંતી કરી હતી.

ત્યાર બાદ બોર્ડીંગના સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ મી. શંકરલાલે જણાવ્યું કે-અંધુઓ ! સેવાધર્મ એ ધણો બહોળો વિષય છે. રા. રા. પાદરાકરે તે વિષય પર ધણુંજ સાફ અજવાણું પાડી બંધાણુ વિચારો તેમને જણાવ્યા છે એટલે મારે કંઈ કહેવાનું રહેતું નથી. આપણા સાધુ મહારાજને એ તેમજ સાગી મહાતો કે જેઓ નિષ્કામ સુદ્ધિયાં, કેવળ પરોપકારનેજ અર્થે સેવાધર્મ માટેજ જીવન વહન કરી રહ્યા છે તેઓ ખરેખર Idial service કરે છે. મહાવીર સ્વામીની સેવા તથા સેવાધર્મ એ આખતપર કેટલુંક વિવેચન કરી જણાવ્યું કે અંધુઓ ! તમો યુરોપદેશના વિદ્યાર્થીઓનું અનુકરણ કરી તમો રકુલોમાં જે જે જ્ઞાન સંપાદન કરો. મીટીંગોમાં-સમાજોમાં જે જે સાંબળો તે તમો તમારા કુટુંબજનોમાં-મિત્રોમાં-આડો-શીપાડોશીઓમાં, સહકારી મંડળોમાં જણાવો તો તે પણ એક પ્રકારનો સેવાધર્મ લેખી યશશે.

ત્યાર બાદ પ્રમુખ સાહેબે દેશભક્ત શ્રીધુત માંધીજીની લીધેલી મુલાકાત તથા તેમની જોયેલી અનુપમ સાદાઈ, અને વિદ્યાર્થીઓ પ્રત્યેની માયાળુ વર્તણૂકનાં વખાણ કર્યાં હતાં. તથા પોતાના તથા બીજાં છોકરાઓમાં બેદલાવ નહિ રાખતાં જે અપૂર્વ સેવા તેઓ બજાવી રહ્યા છે; તે આખતનું વિવેચન કરી રા. પાદરાકરે કહેલી સેવાધર્મની આબતો લક્ષમાં રાખી વર્તવા વિદ્યાર્થીઓને જણાવ્યું હતું.

તે પછી બોર્ડીંગના વિદ્યાર્થી અંગાલાલ ત્રીભોવનદાસે પ્રમુખ સાહેબ તરફથી બોર્ડીંગને જે જે સહાય પ્રતિવર્ષ મળે છે તે જણાવી તેમનો ધણો ઉપકાર માન્યો હતો અને તેમની આવી લાગણી બોર્ડીંગ પરત્વે કાયમ રહો તેમ ઇચ્છ્યું હતું.

જાળવા જોગ.

હિન્દુસ્તાનમાં જ્યારે અપોરના ૧૨ વાગ્યા હોય છે ત્યારે જુદી જુદી જગ્યાએ નીચે પ્રમાણે જુદો જુદો વખત હોય છે.

હિન્દુસ્તાન કલાક ૧૨ (અપોરના).

ખર્મો-૧ ( )

ઈસ્ટ આઈના, વેસ્ટ આસ્ટ્રેલીઆ-૨-૩૦
(દિવસના)

જપાન ફેરીઆ-૨-૩૦ (દિવસના)

સાઉથ આસ્ટ્રેલીઆ-૪ (દિવસના)

ન્યુ ઝીલેન્ડ-૬. (દિવસના)

સેમોસ-૭. (દિવસના)

પેસિફિક મહાસાગર-૮-૩૦. (રાત્રીના)

બ્રિટીશ કોલોનીઆ-કેલીફોર્નિઆ-૧૦-૩૦.

(રાત્રીના)

ન્યુ મેક્સિકો-૧૧-૩૦. (રાત્રીના)

પીટસબર્ગ-ન્યુ યોર્ક-જેમીકા-૧-૩૦.(રાત્રીના)

નોવા સ્કોસીઆ-૨-૩૦. (રાત્રીના)

એટલેટીક મહાસાગર-૩-૩૦. (રાત્રીના)

આઇસલેન્ડ, પોર્ટુગીઝીની-૫-૩૦ (રાત્રીના)

એટલીટન, ફ્રાંસ, બેલજીઅમ, સ્પેન, પોર્ટુ-

માલ-૬-૩૦ (સવારના)

જર્મની, ડેન્માર્ક, સ્વિડન, ઓસ્ટ્રિઆ, સ્વીટ્ઝ-

રલેન્ડ, ઇટાલી-૭-૩૦ (સવારના)

યુરોપી, ટર્કી, ઇજીપ્ત, નાતાલ, ટ્રાન્સવાલ,

૮-૪૫ (સવારના)

એડન-૯-૩૦ (સવારના)

મારીશીયસ-૧૦-૩૦ (સવારના)

એમોસ-૧૧-૩૦ (સવારના)

સુખ સંબંધી વિચાર.

આ સૃષ્ટિ તરફ દૃષ્ટિ કરતાં જણાશે કે આ સંસારમાં દરેક સામાન્ય શરીરરથ જીવ ઇષ્ટ વસ્તુની પ્રાપ્તિ અને અનિષ્ટ વસ્તુની અપ્રાપ્તિ માટે પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે. અસુક્ર વસ્તુ ઇષ્ટ જ્ઞા માટે છે અને અસુક્ર વસ્તુ અનિષ્ટ જ્ઞા માટે છે તેનું કારણ તપાસતાં જણાય છે કે જે વસ્તુ સુખની લાગણી ઉત્પન્ન કરે છે તે ઇષ્ટ વસ્તુ ગણાય છે અને જે વસ્તુ દુઃખની લાગણી ઉત્પન્ન કરે છે તે અનિષ્ટ વસ્તુ ગણાય છે. ઇષ્ટ વસ્તુનો સંયોગ અને અનિષ્ટ વસ્તુનો વિયોગ સુખનો અનુભવ કરાવે છે અને ઇષ્ટ વસ્તુનો વિયોગ અને અનિષ્ટ વસ્તુનો સંયોગ દુઃખનો અનુભવ કરાવે છે. સંયોગ તથા વિયોગ શબ્દો સુચવે છે કે—સુખ દુઃખનો અનુભવ કરનારાથી સુખ દુઃખનો અનુભવ કરાવનારી વસ્તુ ભિન્ન છે. આ વસ્તુ શી છે ? તે વસ્તુ ખીનું કંઈ નહિ પણ જડ દ્રવ્ય (matter) નાં રૂપાંતરે અગર ખીન શબ્દોમાં યોલીએ તો પુદ્ગલ દ્રવ્યના પર્યાયો (આકાર વિશેષ, Manifestations) છે. પ્રાણીઓનાં શરીર, મન, યુદ્ધિ, ધન, ધાન્ય, ભૂમિ, સુવર્ણ, રૂપુ વિગેરે જે જે પદાર્થો ઇંદ્રિયોથી પ્રતીત થાય છે તે સર્વ પુદ્ગલ દ્રવ્યના પર્યાયો છે. આ પર્યાયો અનિત્ય છે એટલે કે તેઓ ચિરકાળ રહેતા નથી તેમાં અવારનવાર ફેરફાર થયા કરે છે. એક પર્યાયનો નાશ અને ખીન પર્યાયની ઉત્પત્તિ એમ અનાદિકાળથી ચાલ્યા કરે છે અને અનંતકાળ સુધી ચાલશે. જે કે પુદ્ગલ દ્રવ્ય, દ્રવ્ય (પદાર્થ) રૂપે નિત્ય છે; પરંતુ પ્રાણીઓની પ્રીતિ અપ્રીતિ, પુદ્ગલ દ્રવ્યના પર્યાય વિષયક હોય છે અને તેથી પર્યાયો ક્ષણિક હોવાથી પર્યાયોના સંયોગ વિયોગથી ઉત્પન્ન થતું સુખ દુઃખ ક્ષણિક છે. જે સુખ દુઃખની આપણે વાત કરીએ છીએ તે વિવેચન ઉપરથી જણાયું હશે કે તે પૌદ્ગલિક, નાશવંત અને સંયોગ વિયોગ જન્ય છે. આ સુખ દુઃખનો અનુભવ કરનાર ખીને કોઈ નહિ પણ આ શરીરમાં રહેલો જીવ અથવા આત્મા પોતેજ છે, અને તે આ શરીરમાં રહેલા મનદ્વારા કરે છે.

સુખ દુઃખના અનુભવ કરનાર આત્મા સાથે ઇષ્ટ અનિષ્ટ વસ્તુનો સંયોગ કેવી રીતે થાય છે તેનો આપણે વિચાર કરીએ. પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ અને શબ્દ એવા ગુણો રહેલા છે. કોઈ પણ દ્રવ્યની પ્રતીતિ તેના ગુણોને લીધેજ થાય છે. પુદ્ગલ દ્રવ્યના પાંચે ગુણોની આહક જુદી જુદી પાંચ ઇંદ્રિયો આ શરીરમાં છે. જે ઇંદ્રિય જે ગુણને ગ્રહણ કરે છે તે ગુણ તે ઇંદ્રિયનો વિષય કહેવાય છે. ચક્ષુષ્યંદ્રિય (આંખ) નો વિષય રૂપ, રસેન્દ્રિય (જીભ) નો વિષય રસ, ઘ્રાણેન્દ્રિય (નાસિકા) નો વિષય ગંધ, સ્પર્શેન્દ્રિય (ત્વચા) નો વિષય સ્પર્શ અને શ્રોત્રેન્દ્રિય (કાન) નો વિષય શબ્દ છે. દરેક ઇંદ્રિય પોતપોતાના વિષય સાથે સંબંધમાં આવે છે અને મન તે તે ઇંદ્રિય સાથે સંબંધમાં આવે છે, અને મનદ્વારા આત્મા મોહને વશ થઈ બહારના વિષયમાં સુખ દુઃખનો અનુભવ કરે છે.

કોઈ પણ વસ્તુની પ્રતીતિ થવામાં ઇંદ્રિય વિષય સંયોગ અને ઇન્દ્રિય મન સંયોગ બંને આવશ્યક છે. ઇન્દ્રિયનો તેના વિષય સાથે સંયોગ થતાં તે ઇન્દ્રિયનો મન સાથે સંયોગ થયેલો ન હોય તો વસ્તુની પ્રતીતિ થતી નથી એ વાત દરેકના અનુભવમાં આવી હશે.

બહારના વિષયો એકજ પુદ્ગલ દ્રવ્યના પર્યાયો છે તે પછી કેટલાક વિષયો સુખની લાગણી કેમ ઉત્પન્ન કરે છે અને કેટલાક વિષયો દુઃખની લાગણી કેમ ઉત્પન્ન કરે છે ? શું સુખ અને દુઃખ તે બહારના વિષયોમાં રહેલું છે ?

સુખ અને દુઃખ બહારના વિષયોની અંદર રહેલું નથી. સુખ અને દુઃખ એ મનના ધર્મ છે. મને જે માન્યું તે સુખ અને મને જે માન્યું તે દુઃખ. અનાદિકાળથી પહેલાં અને પડતા સંસ્કારોને લીધે મનનું અંધારણું અંધાય છે. દરેક શરીરસ્થ જીવના મનનું અંધારણું જુદુ જુદુ હોય છે અને આ અંધારણુમાં જુદા જુદા નિમિત્તોથી વખતોવખત ફેરફાર થવા કરે છે. જે તે વખતના અંધારણું પ્રમાણે, મન કેટલાક વિષયોને અનુકૂળ અને કેટલાક વિષયોને પ્રતિકૂળ માને છે અને તેજ કારણથી દરેક જીવની રૂચી જુદી જુદી હોય છે. એક વિષય એકને પસંદ પડે છે તે બીજાને નાપસંદ પડે છે. આતું કારણ બિન્ન રૂચી છે. પૌદ્ગલિક વસ્તુમાં સુખ-દુઃખ રહેલું નથી પણ તે તે વસ્તુમાં સુખ-દુઃખનો બાસ થવો એનો આધાર મનની માન્યતા ઉપર છે, યોતયોતાની ભિન્ન રૂચી પ્રમાણે વિષયોની ઇન્દ્રિય-દ્વારા પ્રતીતિ થતાં મન સુખ-દુઃખ અનુભવે છે તે ઉપરાંત મનમાં રહેલી ધારણા શક્તિને લઈને જૂતકાળમાં ઇન્દ્રિયદ્વારા અનુભૂત કરેલા વિષયોને સ્મૃતિપથમાં લાવી, વર્તમાનકાળમાં ઇન્દ્રિય વિષય સંયોગનો તાત્કાલિક અભાવ છતાં, મન પાછલા અનુકૂળ તથા પ્રતિકૂળ સંયોગો સંભારી સુખ દુઃખ અનુભવે છે. આ પ્રમાણેના સુખ દુઃખના અનુભવમાં, જે તે પરંપરાએ એટલે કે છેટેના કારણ તરીકે ઇન્દ્રિય વિષય સંયોગ કારણભૂત મનાય. પરંતુ ખરેખર અને તાત્કાલિક કારણ તો મનની સ્મૃતિજ ગણાય. આ કારણથી સંયોગિક વિયોગિક સુખ દુઃખ બે વિભાગમાં વહેંચી શકાય. (૧) ઇન્દ્રિયજન્ય અને (૨) સ્મૃતિ અથવા મનોજન્ય, પરંતુ આપણે બંને પ્રકારના સુખ દુઃખને ઇન્દ્રિયજન્ય સુખ દુઃખ એ સંગ્રાહી સંખોધીશું.

મન એ પુદ્ગલ દ્રવ્યનો પર્યાય છે. આત્મા પુદ્ગલથી ભિન્ન છે. તે પછી મનથી સુખ દુઃખરૂપ માની લીધેલા સંયોગો થતાં (જે એવી માન્યતા મનની ખોટી ભ્રમણારૂપ હોય તો) મનને એકલાને સુખ દુઃખનો અનુભવ થવો જોઈએ પરંતુ તે તે સંયોગો થતાં આત્મા યોતે સુખ દુઃખનો અનુભવ કેમ કરે છે. આતું શું કારણ ? તેમાં આત્માનો દોષ શો ?

આત્મા મોહને વશ થઈ અનાદિકાળથી જે શરીરમાં યોતે રહેલો છે તે શરીરને યોતાનું માનતો આવ્યો છે. મન અને ઇન્દ્રિયો આ શરીરનાં અંગો છે. મન જે સુખ દુઃખનો અનુભવ કરે છે તે આત્માનીજ શક્તિથી. જે શરીર છોડી આત્મા ચાલ્યો જાય તો મન અને ઇન્દ્રિય કશું કરી શકતાં નથી. મૃતદેહ તરફ નજર કરશો તો આ વાત અનુભવજોયર થશે. આત્માની શક્તિ મનના પૂર્વગદ્ધ સંસ્કારોને લઈને થયેલા અંધારણુથી આવરિત થાય છે અને તેથી જે જે વિષયો મનને સુખ દુઃખનો અનુભવ કરાવનારા હોય છે તે તે વિષયો આત્મા યોતે શરીર છે એમ અથવા તો શરીર યોતાનું છે એમ માનતો હોવાથી આત્માને પણ સુખ દુઃખનો અનુભવ કરાવે છે.

ત્યારે હવે કરવું શું ? દુઃખ ઉત્પન્ન કરનારા ઇન્દ્રિયના વિષય ત્યાગ કરવાનું કહેા તે તો ઠીક છે પણ સુખ ઉત્પન્ન કરનારા ઇન્દ્રિયના વિષયનો ત્યાગ શા માટે કરવો ? દુઃખ અને સુખ ઉત્પન્ન કરનારા બંધા વિષયોનો ત્યાગ કરી કરવું શું ?

આ સૃષ્ટિમાં જે જે વિષયો ઇન્દ્રિયજન્ય સુખ આપનારા છે તે તે વિષયો પરિણામે દુઃખ આપનારા છે. ઇન્દ્રિયજન્ય સુખ પુદ્ગલ દ્રવ્યના પર્યાય વિષયક છે, અને પર્યાયોનો ત્યાગ

અવસ્થ છે. તેથી ઈન્દ્રિયજન્ય સુખ, અનિત્ય અને દુઃખ મિશ્રિત છે. જો ઈન્દ્રિયજન્ય શાશ્વત સુખ આપનાર કોઈ પણ વિષય હોય તો તેને તમે સુખેથી ભોગવો તેમાં કોઈની ના નથી પરંતુ ઈન્દ્રિયજન્ય શાશ્વત સુખ આપનાર કોઈ પણ પુહ્લગલિક વિષય છેજ નહિ. સ્ત્રી વિષયક પ્રીતિ તેના શરીરના સૌંદર્ય તથા લાવણ્યતાને લઈને છે. શરીર પુહ્લગલિક દ્રવ્યતું બનેલું છે, અને તેનો નાશ અવસ્થ છે. દ્રવ્ય (પૈસો) પ્રતિકાણે સુખનો આસ્વાદ આપે છે. પણ તે જ્યારે કોઈ પણ કારણથી જાય છે ત્યારે વર્ણુ દુઃખ આપે છે. પુત્ર જન્મ થતાં ઉત્સાહ થાય છે, પણ દૈવયોગે જો તે કાળને આધિન થાય છે તો મહદ્ દુઃખ ઉત્પન્ન કરે છે, અને તે વખતે એમ વિચાર થાય છે કે પુત્ર ન ઉત્પન્ન થયો હોત તો વધારે સાઈ થાત.

બસે ઈન્દ્રિયજન્ય સુખ અનિત્ય અને દુઃખ મિશ્રિત રહું. કંઈ પણ સુખ ન ભોગવવું તેના કરતાં આવા પ્રકારનું દુઃખ મિશ્રિત સુખ ભોગવવું તેમાં ખોટું શું ? શું દુઃખ મિશ્રિત સુખ ત્યાગ કરીએ તો અનંત, આત્યંતિક અને અવ્યાપાધ સુખ ક્યાંઈ મળી શકે એમ છે ? અને મળી શકતું હોય તો ક્યાં ? તે સુખ કેવું હોય અને કોઈએ શું તેવું સુખ પ્રાપ્ત કર્યું છે ?

સખળાં દર્શનો ઉચ્ચે સ્વરે પોષારીને કહે છે કે અનંત આત્યંતિક અને અવ્યાપાધ સુખ છે અને તે આત્મામાંજ છે. બીજા ક્યાંઈ છે તેની શોધ કરવા જવું પડે તેમ નથી. તે સુખ એવું છે કે તેના છેડો નથી, તે સુખ એવું છે કે જેનાથી ચડીઆતું બીજું કોઈ પણ સુખ નથી, તે સુખ એવું છે કે તેને કંઈ પણ દ્રવ્ય આધા કરી શકતું નથી, તે સુખ બાધથી વર્ણુવી શકાય તેમ નથી; કેમકે બાધાપરિચિત શબ્દોની બનેલી હોય છે. તે સુખ ઈન્દ્રિયોથી અગમ્ય છે. તે સુખની સાથે ઈન્દ્રિયજનિત કોઈ પણ સુખની સાથે સરખામણી થઈ શકે તેમ નથી અને તેથી આત્મિક અનંત સુખનો ખ્યાલ, ઈન્દ્રિયજન્ય કોઈ પણ સુખની ઉપમાથી યદ્દિક્ષિત પણ આપી શકાય તેમ નથી. આ સુખ આત્મા, ઈન્દ્રિય તથા મનની મદદ વિના પ્રત્યક્ષ રીતે અનુભવે છે. આ સુખ મુક્તા જીવોએ મેળવેલું છે. મેળવેલું છે એટલે બહારથી પ્રાપ્ત કરેલું છે એમ નહિ, પરંતુ આત્મામાં સ્વભાવસિદ્ધ જે અનંત સુખ રહેલું છે તેને આવરણ કરનારાં કર્મોનો નાશ કરી પ્રગટ કરેલું છે.

જો આત્મામાંજ અનંત સુખ ભરેલું છે તો પછી સંસારી જીવો સુખના માટે પ્રયત્ન ન કરતાં ઈન્દ્રિયજન્ય અનિત્ય અને દુઃખમિશ્રિત એવું પૌહ્લગલિક સુખ મેળવવા શા માટે પ્રયત્ન કરે છે.

મોહને લીધે આત્મા પોતાનો ખરો સ્વભાવ ભુલી ગયો છે. બકરાના ટ્રેળામાં ઉછરેલા સિંહ બાળકના જેવી તેની સ્થિતિ થઈ છે, અને તેથી તે મોહવશ થઈ શરીરમાં પોતાનો ભાવ આરોપ કરે છે એટલે કે શરીર એજ આત્મા છે એમ માને છે. શરીર પૌહ્લગલિક દ્રવ્યતું બનેલું છે, અને એવા પૌહ્લગલિક શરીરને અનુકૂળ પૌહ્લગલિક વિષયો પ્રત્યે રાગ અથવા પ્રીતિ ધારણ કરે છે અને તે વિષયોની પ્રાપ્તિને સુખશાયક માની તે માટે પ્રયત્ન કરે છે અને પૌહ્લગલિક શરીરને પ્રતિકૂળ પૌહ્લગલિક વિષયોને દુઃખરૂપ માની તે પ્રત્યે દ્રેષ ધારણ કરે છે અને તેવા વિષયો પોતાથી દુર કરવા અગર દુર રાખવા પ્રયત્ન સેવે છે. શરીર એજ આત્મા છે એવી જે માન્યતા તેને દેહાધ્યાસ અગર બહિરાત્મભાવ કહેવામાં આવે છે. અને આ દેહાધ્યાસ અગર બહિરાત્મભાવને લીધે શરીરને અનુકૂળ વિષયો ઉપર મમતા ઉત્પન્ન થાય છે અને પ્રતિકૂળ વિષયો ઉપર ક્રોધ પ્રગટે છે. પૌહ્લગલિક વિષયોમાં સુખ

શોધન કરવાની શક્તિ એજ પરંભાવ રમણતા છે, અને તેજ સંસારી જીવોના બંધનું કારણ છે. આવી શક્તિ મોહજનિત અને ભ્રમમૂલક છે. મોહ, રાગ અને દ્રેષની પરિણતિ આત્મામાં ઉત્પન્ન કરે છે અને રાગ દ્રેષ નવિન કર્મ વર્ગણા ખેંચી કર્મોના બંધ પાડે છે. એ આત્મા પોતાનું ખરું સ્વરૂપ શું છે તે સમજે, પોતે પુહ્ગવથી ભિન્ન છે એમ માને તો મોહનાશ પામે, અને રાગ અને દ્રેષની પરિણતિના અભાવે નવીનકર્મ બંધાતાં અટકે.

પણ સવાલ એ થાય છે કે આત્મા મોહને વશ શા માટે થાય છે ?

આત્માને અનાદી કાગથી આઠ કર્મો સાગેલાં છે તે પૈકી મોહનીય કર્મ એક કર્મ છે. મોહનીય કર્મના ઉદયથી મોહ ઉત્પન્ન થયેલો છે. કાઠ પણ સંસારી જીવ પૂર્વે કાઠ વેળા કર્મોથી સુક્ત હતા અને પાછળથી કર્મોથી બંધાયો છે એમ અન્યુંજ નથી. કાઠ જે સુક્ત જીવો છે તે પણ સુક્તાવસ્થા પ્રાપ્ત થતાં પહેલાં સંસારી અવસ્થામાં અનાદિકાળથી અષ્ટકર્મ સુક્ત હતા પરંતુ તે કર્મોના તેમજે ક્ષય કરી સુક્તાવસ્થા પ્રાપ્ત કરેલી છે. મોહનીય કર્મ અને મોહ અનાદી છે. મોહ એ સર્વ કર્મોના રાજ છે. સર્વ કર્મોના પોષક છે. મોહ જીવો તેજે સર્વ જીવું. મોહ એજ આત્માને પુહ્ગવાનંદી બનાવે છે એટલે કે પુહ્ગવ દ્રવ્યના પર્યાયોમાં સુખસુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરાવી તેમાં રમણ કરાવે છે. સુખનું સુખ આત્મા છે. સુખ આત્મામાંથીજ પ્રગટે છે. આત્મા સિવાય બીજી કોઈ પણ વસ્તુમાં સુખ છેજ નહીં. બીજી વસ્તુમાં સુખ જણાય છે તે વાસ્તવિક સુખ નહિ પણ સુખાભાસ છે.

इच्छा.

મનુષ્ય માત્રમાં ઇચ્છા વા ક્રિયા શક્તિ જન્મથીજ સ્થૂલ રૂપે રહેલી હોય છે. અંત-દર્શન પદ્ધતિએ મનને નિહાળતાં ઇચ્છા વા ક્રિયા શક્તિનો વ્યાપાર તેના સ્થૂલ વા સૂક્ષ્મ, સાદા વા પૂર્ણરૂપે દરેક કાર્યની પ્રવૃત્તિ સમયે થતો ભાસે છે. માન-ચિન્તક કે શારીરિક કોઈ ક્રિયા કરવાને મનુષ્યને ઉત્સાહક પ્રેરણા થાય છે, અને તેથી તે કાર્ય પરાયણ બને છે. આ ક્રિયા શક્તિ જેમ વિકાસ પામે છે તેમ ઇચ્છા વા નિશ્ચય બળનું રૂપ ધારણ કરે છે.

મનુષ્ય માત્રમાં જન્મથીજ હાથ પગ આદિ અવયવના ચલનવલન રૂપે અનૈચ્છિક ક્રિયા-શક્તિ તેના સ્થૂલરૂપે પ્રાદુર્ભાવ પામેલી હોય છે. નિરંતરના અભ્યાસ-અનૈચ્છિક ક્રિયા સવડે આ સ્થૂલ ક્રિયા શક્તિનો વિકાસ થતો જાય છે. આ વિકાસ સ્થૂલ ઐચ્છિક ક્રિયાના ઉદ્ભવ રૂપે પ્રારંભમાં દષ્ટિગોચર થાય છે, અને અન્ય માનસિક શક્તિઓના-લાગણી, સુદ્ધિ આદિની શક્તિઓના-વિકાસના પ્રમાણમાં તેનો ઉત્તરોત્તર વિકાસ થયે જાય છે. સ્થૂલ સાદી સ્થિતિચાલ (ક્રિયા) કરતાં બળકને કમચા-સુખ વા દુઃખની સાનુકૂળતા વા પ્રતિકૂળતાનો ભાસ થાય છે અને આ પ્રમાણે અનુભવ થતાં ક્રિયાની પસંદગી કરવાનું તેનું વલણ બંધાય છે. આ રીતે અનૈચ્છિક ક્રિયામાંથી ઉપ-યોગી અને લાભદાયક ક્રિયા કરવાની તે પસંદગી કરે છે, અને એમ કરતાં કરતાં સાદી ઐચ્છિક ક્રિયા પ્રાદુર્ભાવ પામે છે.

બાહ્ય વસ્તુથી લક્ષ્યાતાં બાહ્ય કોષ વસ્તુની વાંચા કરે છે અને તેને પ્રાપ્ત કરવા માટે અનુકૂળ ક્રિયા કરવાનું તેનું વલણ થાય છે. આ રીતે ક્રિયા ઐત્થિક ક્રિયાનો વિ- શક્તિનું બંધારણ થતું જાય છે. બાહ્ય આકર્ષક વસ્તુ પ્રતિ ધ્યાન કાસ, ધ્યાન, પસંદ- આપતાં તે શીખે છે અને તે વસ્તુની નકલ કરી તદનુરૂપ ક્રિયા કર- ગી અને મહાવરો. વાનું તેનું વલણ થાય છે. હાથ, પગ, પ્રસારવાની અને શારીરિક અવયવોના ચલન વલન આદિની સાદી ક્રિયા, રમકડાં આદિ સુંદર અને આકર્ષક વસ્તુ મારેના પ્રેમથી પસંદગીની લાગણી ઉત્પન્ન થવાથી અને ધ્યાન વડે તે સ્થિર થવાથી ખીણે છે.

હરવું કરવું ચાલવું આદિ સાદી ક્રિયામાં તે પ્રકારે અવયવોને ચલનવલન આપવાને મનની પ્રેરણારૂપે જ્ઞાનતંતુ દ્વારા સ્નાયુઓને હિલચાલ કરવાનું પ્રેરક બળ મળે છે. આ ક્રિયાનો મહાવરો થતાં સ્વાભાવિક થઈ જાય છે, અને મનની પ્રેરણા વિના પણ અવય- વોમાં એક પ્રકારનું ક્રિયાનું વલણ રહેવાથી તેઓ સ્વાભાવિક ક્રિયા ક્યું જાય છે. ઉંધમાં મનુષ્ય કાંઈ પગ હલાવે છે ત્યારે ભાગ્યેજ તે પ્રત્યેક અવયવને મગજની પ્રેરણાની આવ- સ્યકતા રહે છે. આથી આપણે જેઈ શકીએ છીએ કે ક્રિયાના અભ્યાસવડે પ્રત્યેક અવયવમાં સ્વાભાવિક ક્રિયા કરવાની ટેવ બંધાય જાય છે. હાલતાં ચાલતાં અવયવોનું જે સ્વાભાવિક ચલનવલન થાય છે તે તે અવયવોમાં રહેલું ક્રિયા વ્યાપાર મારેના વલણનુંજ પરિણામ છે. લેખન આદિ શીખનારને પ્રારંભમાં અક્ષરનો મરોડ ધ્યાનમાં રાખી તેની આકૃતિને અનુરૂપ હાથને ગતિ આપવી પડે છે. પરંતુ લેખનનો સારો મહાવરો થતાં હાથના સ્નાયુઓની અને આંગળાંની ગતિની અને અક્ષરના મરોડની નકલ કરવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી; કારણ કે તેમાં તે પ્રકારના ચલનવલન માટે સ્વાભાવિક ખાસીઅત આવી જાય છે.

મનુષ્ય જેમ ક્રિયા માટે સરળતા પ્રાપ્ત કરે છે તેમ તેનામાં ઇચ્છાશક્તિનો વિકાસ થાય છે. સુખ દુઃખની લાગણીથી વા કોષ બાહ્યવસ્તુના આકર્ષણથી ટેવથી બંધાતી કે ખાનપાનાદિની શારીરિક હાજરોથી તે ઐત્થિક ક્રિયા કરવાને સ્થિરતા. આકર્ષાય છે. અનેત્થિક સાદી ક્રિયામાંથી ઐત્થિક ક્રિયા જન્મ પામે છે. સતત ધ્યાન આપવાની અને નકલ કરવાની શક્તિ ખીણતાં

મનુષ્યને ક્રિયાનો અભ્યાસ પડે છે. ક્રિયા પ્રતિ ધ્યાન આપવાથી અને દીર્ઘ સમય સુધી તેના સતત પુનરાવર્તનથી ટેવ બંધાય છે. ટેવ ક્રિયામાં સ્થિરતાનો ગુણ આણે છે. ક્રિયા વ્યાપાર વડે મનુષ્યે જે ક્રિયાબળ મેળવ્યું હોય તે મહાવરો વડે સ્થિર અને દૃઢ થાય છે, અને પુનઃ તે કાર્ય કરવાને મનને અલ્પ માનસિક વ્યાપાર કરવો પડતો હોવાથી ટેવ માન- સિક શ્રમને બચાવે છે. ટેવ આ પ્રમાણે માનસિક શ્રમ બચાવવાનું અને ક્રિયામાં સ્થિરતા જાપવાનું સાધન છે. પરંતુ તે એકંદરે મનુષ્ય વિકાસમાં પ્રતિબંધક થાય છે. કારણ કે મનુષ્યને જે પ્રકારની કાર્ય કરવાની ટેવ હોય તે પ્રમાણેજ તે ક્રિયા કરી શકે છે, અને તે પ્રકારનો મહાવરો બંધાતાં તેથી અન્ય પ્રકારે ક્રિયા કરવા અશક્ત નિવડે છે. મનુષ્યને લેખન આદિનો અસુક પ્રકારે મહાવરો પડવાથી તેજ પ્રકારે અને તેજ મરોડથી લખી શકે છે અને તેમાં સુધારો વધારો થઈ શકતો નથી.

All practice in doing things then whatever its primary object may be is it some event a strengthening of volitional power.

કાર્યોનો મૂળ હેતુ ગમે તે હોય પરંતુ કામ કરવાનો મદાવરો ઇચ્છા શક્તિને પ્રમળ કરે છે. કહેવત છે કે: "Life is a bundle of habits" જીવન એ અમુક લક્ષણો-ટેવોનો સમુદાય છે. અમુક ક્રિયા દીર્ઘકાળ સુધી કરતાં તે સ્વાભાવિક અને સ્વચંદ્રિયા થઈ જાય છે, અને ઇચ્છાની પ્રેરણા વિના અભ્યાસને લીધે તે ક્રિયા આપોઆપ જાનને જાય છે. મદાવરા-ટેવ વડે મનુષ્યમાં સ્થિરતાનો ગુણ આવે છે.

પ્રસ્તુત સ્થિતિસ્થાપકતાના ગુણમાં સંયોગો અને પરિસ્થિતિનો ફેરફાર વિચિત્રતા ઉત્પન્ન કરે છે. સંયોગોના ફેરફારથી લાગણી ઉત્પન્ન થાય છે. લાગણી પરિસ્થિતિના ફેરફારને પ્રેરે છે. લાગણીની શક્તિનો વિકાસ થતાં મનુષ્યની ઇચ્છાનું ફેરફારથી વિચિત્રતા. ક્ષેત્ર પણ ઉચ્ચ અને વિસ્તૃત થાય છે. લાગણીથી પ્રેરાતાં સતત યત્ન અને વૈષ્ય વડે મુશ્કેલ કાર્ય કરવાને પણ મનુષ્ય પ્રેરાય છે. લાગણીથી પ્રેરાયેલી ઉત્કટ ઇચ્છા મુશ્કેલ કાર્યને પણ સરળ કરે છે. અનેક સંકટો સહન કરીને ઉદ્યોગ પરાયણ રહેવા માટે મનુષ્યને પ્રેરનાર ઉત્કટ ઇચ્છાજ છે. પ્રસ્તુત ઉત્કટ ઇચ્છા લાગણીજન્ય છે અને પ્રમળ લાગણીનો આધાર પરિસ્થિતિને અવલંબે છે. સતત અને દૃઢ મદાવરા વડે મનુષ્યનું વલણ અમુક ક્રિયામાં દૃઢ આસક્તિવાળું અને છે. આ એક પ્રકારની સ્થિર અને દૃઢ થયેલી ટેવોમાં વિચિત્રતા આણનાર પરિસ્થિતિ વા સંયોગોનોજ તદ્દાવત છે. મનુષ્ય અનેક આકર્ષક પદાર્થ જોઈ તેમાંથી ઉત્પન્ન થનાર હર્ષ-શોક, સુખ-દુઃખ, વશ-અપવશ આદિનું જ્ઞાન મેળવે છે. અને લાગણીથી પ્રેરાય છે. તે તે પદાર્થમાં તેને વાંચા ઉત્પન્ન થાય છે. ઇષ્ટિતાર્થ મનુષ્યની ઇચ્છાને આ કે તે રસ્તે બુદ્ધિ અને લાગણીની પ્રેરણા પ્રમાણે દોરે છે. મનુષ્યનું મન સ્વભાવે બહુ ચંચળ છે. આ ચંચળતા સંયોગો વા પરિસ્થિતિથી ઉત્પન્ન થતા વિચારો વડે ઉત્પન્ન થાય છે. આથી તે અમુક સમયે અમુક વસ્તુમાં અને અન્ય સમયે અન્ય વસ્તુમાં આનંદ માને છે. તેનો આનંદ આ પ્રમાણે પરિસ્થિતિ અને સંયોગોની અસરના પ્રમાણમાં બદલાય છે. કાકીપર નામનો કવિ કહે છે કે:—

The change both my heart and fancy employs,
I reflect on the frailty of men and his joys,
Short lived as we are yet our pleasures we see,
Have a still shorter date and die earlier than we.

—COWPER.

અર્થાત સંયોગોનો ફેરફાર મારા હૃદયને અને કલ્પનાને રોકે છે એવું હું મનુષ્યની અને તેના આનંદની નિર્બળતા (અસારતા) નો વિચાર કરું છું ત્યારે મને બાસે છે કે "જો કે આપણે અદ્યાપુષી મનુષ્યો છીએ તો પણ આપણા આનંદનું આયુષ્ય તેથી પણ વિશેષ અલ્પ હોય છે અને તેનો અંત જલ્દી આવે છે." મનુષ્ય અમુક સમયે અમુક ઇષ્ટિતાર્થની સૃષ્ટા કરે છે અને તે પ્રાપ્ત થતાં તે તેને નિરસ લાગે છે. આ દર્ખ્યાનમાં અન્ય વસ્તુ તેના આનંદનો વિષય બને છે, તેની સૃષ્ટામાં તે આસક્ત બની રહે છે અને તેમાંજ પોતાનું સર્વસ્વ માને છે અને જ્યારે તે ઇષ્ટિતાર્થ થાય છે ત્યારે તે તેને અરસિક લાગે છે. ઉદાહરણ તરીકે અમુક સમયે મનુષ્ય અમુક સત્તા, પદવી, કે અમુક પ્રકારના દ્રવ્ય લાભની કે અર્થ સિદ્ધિની વાંચા કરે છે અને તે સિદ્ધ થતાં તેને નિરસ લાગે છે. આ દર્ખ્યાનમાં તેને અન્ય વસ્તુની આવશ્યકતા બાસે છે અને તે તેની સૃષ્ટા કરે છે. આ સિદ્ધ

થતાં અન્ય વિષય તેનો ઇષ્ટિસતાર્થ અને છે. આ પ્રમાણે નિરંતર તેની સ્પૃહાનો વિષય બદલાયા કરે છે. અમુક સમયે અમુક ઉદ્દેશનો નિર્ણય કરી મનુષ્ય દ્વિયા કરે છે અને સમય જતાં તે સિદ્ધ થતાં તે તેથી અસંતુષ્ટ અને છે. એક વિદ્વાન તેની શેષીન્સન નામની કથામાં તે કથાના નાપકના સુખે ઉચ્ચરણે છે કે:—

“How strangely constituted is the human mind! What had been the object of my desires and prayers for many years seemed now an object of tread rather than of hope.”

“અરે! મન કેસ વિચિત્ર પ્રકારનું બનેલું છે. તે ધણું વર્ષો સુધી મારી સ્પૃહા અને ઇચ્છાનો વિષય (ઇષ્ટિસતાર્થ) હતો તે હવે આતુર ઇચ્છા (આશા) નો વિષય હોવાને બદલે ભયનો વિષય થઇ પડ્યો છે. ” અનુભવમાં આપણે જોઇએ છીએ કે મનુષ્ય, ઉત્તમ ક્ષરીગર વ્યાપારી, વકીલ, કારકુન કે અમુક ધંધાદારી બનવાના ઉદ્દેશથી વર્ષોનાં વર્ષો સુધી પ્રયાસ કરે છે; અનેક મુશિમતો સહન કરે છે. (અપૂર્ણ)

જર્મન દેશનો અર્થોદય.*

(૧)

જર્મનીના અર્થોદયનો પ્રારંભ:—

૧૮૭૦ ના પહેલાં પશુ જર્મનીના વેપાર ઉદ્યોગમાં મોટા ફેરફાર થવા માંડ્યા હતા. પશુ ૧૮૭૦ ની લઠાઈથી હોંશ, ઉત્સાહ, સત્વ ને સાહસ ધણું વધ્યાં. એ વરસમાં બધાં રાજ્ય ભેગાં થઈ એક શહેનશાહ થઇ. ફ્રાન્સ જોડેની લઠાઈમાં તેને ભારે દંડ મળ્યો અને લઠાઈમાં રોકાએલી મુડી લઠાઈનો અન્ત આવેથી નવરી પડી, તે અને દંડની રકમ વડે વેપારની મુડીમાં ઘણો વધારો થયો, તે વૃદ્ધિનો વેગ ઘણો પ્રખલ થયો.

આશરે ૫૦-૬૦ વરસ ઉપર જર્મની કુર્મંધી, પૈસે ટકે મરીબ અને જડ સ્થિતિમાં હતું. હાલ તે જગતના રાજ્યોમાં પહેલી પંક્તિમાં છે.

સન ૧૮૬૦ ની સાલથી જર્મનીએ દ્રવ્યાદિ જડવિધ્યોમાં મન ધાલ્યું ને દુનિયાના રાજ્યવ્યવહારમાં રાજસત્તા સર્વોપરી મેળવવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યું.

૧૮૭૦ ના વિજયથી જર્મનીને સંપત્તિ અજ કોટલું છે તેનું ભાન થયું-સંપત્તિ યું યું બને છે તેનો ખ્યાલ થયો. જમ જુવાન નર હોંશ, હામ, સત્વ ને સાહસ ધરી ખીબા

* સ્વર્ણરુચ દિ. બ. આંબાલાલભાઈએ કરેલી નોંધની એક નકલ જે સુપ્રસિદ્ધ વસંતમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલી તે ઘણી કીમતી બણી અને પ્રસિદ્ધ કરી છે.

આ નોંધ યુદ્ધ પહેલાંની છે. અત્યારે એ પ્રસિદ્ધ કરતી વખતે માત્ર એકજ વાત ઉમેરવા જેવી છે-તે એ કે જર્મનિએ પોતાની આર્થિક સ્થિતિ સુધારવાના જે જે પ્રયત્નો કર્યા તે સ્તુત્ય છે, પણ દ્રવ્ય લોકમાં પડી કાર્યાકાર્યની નૈતિક બુદ્ધિ ત્યજી, જે આસુરી સંપદનું સેવન કરવા માંડ્યું અને જેને પરિણામે આ યુદ્ધમાં સર્વ નીતિના નિયમોનો એણે ભંગ કર્યો-એ અત્યંત જુરુખા ઉપબન્ધે છે અને એના વતનજાનની કીર્તિને કલંક લગાડે છે. આસુરી સંપદના પરિણામે કહી જાય થતો નથી એ આ વિશ્વના વ્યવહારનું સનાતન સત્ય છે, અને એ સત્ય આ યુદ્ધને અન્તે પ્રકટ થયા વિના રહેવાનું નથી એમ આપણને ખાતરી છે. સં'૫૧૬૬.

મોટાઓની બરોબરી કરવા જ'પલાય છે તેમ જર્મનીએ અગ્રેસર થવાની કમર કરી. વિજયી બુદ્ધિથી બધા દેશમાં તીવ્ર ભયભૂતિ પ્રસરી, રોકાએલો પૈસો છુટો થયો, ને તે રોકવાના નવા માર્ગ મોલવાની ફરજ પડી.

યુરોપની વસ્તિ એટલી વધે છે કે તે બધાનું ગુજરાન પોતાના દેશમાં થાય નહિ. જો, નવા આહક ને નવા બજાર મળે તોજ તે વધી શકે. પણ તે વસ્તે વાણિજ્ય ઉદ્યમની વૃદ્ધિ થવી જરૂરી છે. એટલે પોતાને ત્યાં ઉદ્યમ વધે ને બીજા પ્રબલો તેનો માલ લે ને કાચો માલ પુરો પાડે.

વેપાર એ જુદી જુદી પ્રબલોની અક્ષય, સત્ત્વ ને કુદરતી દ્રવ્યની વચ્ચે સ્પર્ધા છે. તેથી વેપાર માટે દાર ઉધારાં જોઈએ. આગળ વિચાર એજ રાજદારી અક્ષયનું તત્ત્વ છે. જર્મનીના ઔદ્યોગિક વિજયનો પાયો ૧૮ માં સૈકામાં જ્યારે પ્રશિયાએ કેળવણી ફરજિયાત કરી ત્યારે નંખાયો.

પદ્ધતિસર કામ કરવું, વિધિવત્ કરવું. ક્રીષ્ટી ક્રીષ્ટી વાત ઉપરથી લક્ષ આપવું. વૈજ્ઞાનિક ભાવના, મહેનત લેવાની બેહદ શક્તિ, સાધને સાધવા સાફ ચોકસ રીતે સાધનોને યોજવા—આ ગુણોથી જર્મની મોટું થયું છે.

(૨)

આર્થિક ભાવના:—

આધોગતિના સમયમાં માનસિક વિચારોનું બધ હોય છે, વર્ધમાન અવસ્થામાં બહારની આબાદી તરફ મન જાય છે.

આજ કાલના જર્મનીનું મુખ્ય લક્ષણ એ છે કે સંસારના વિષયોની તરફ તે દૃઢ નિશ્ચયથી પાકે લામ કરે છે, અને જગતમાં સર્વોપરી થવાનો—વેપાર, વિદ્યા, રાજસત્તામાં—તેનો દૃઢ સંકલ્પ છે.

કાઈ પણ પ્રજાનું અર્થે બળ તેના નૈતિક ને બુદ્ધિના ગુણો ઉપર આધાર રાખે છે. જર્મનીની ઉન્નતિ તેના નીતિગુણોથી થઈ છે, ને રાજકર્તાઓની દીર્ઘદૃષ્ટિથી થઈ છે.

એક સૈકા ઉપર જર્મનીમાં અધ્યાત્મવાદનું જોર હતું. પચાસ વર્ષ ઉપર પણ તે બહુ નરમ પડ્યું નહોતું. હાલ જો કે વિદ્યાનું માન તથા વિદ્યાનું વ્યસન લાંબી ગયું નથી, તો પણ જડ પદાર્થની વાંચા હાલ પ્રબળ છે. સો વર્ષ ઉપર જર્મનીનો ભાવ ઉચ્ચ તત્ત્વજ્ઞાન ઉપર હતો. સંસારનાં સુખસાધનોમાં ગરીબાઈ હતી. ઓમણીસમા સૈકાના પ્રારંભમાં જર્મન શીલસુદ્ધ શીટ Fichte નો મનોભાવ એવો હતો. જર્મની હમેશ જ્ઞાની ને તત્ત્વજ્ઞાનીઓની જૂમીજ રહે, અને જડ પદાર્થના લોભમાં ન પડે; પોતાના અંદરના વેપારથી સતોષ પામે, એકસ'પીલી રહે, રવાશ્રયો રહે.

જડ પદાર્થથી લાલસા કરવી હોય તો ઉચ્ચ ભાવના કારે મૂકવી પડે છે, તેમજ જર્મનીએ કર્યું. આ નવી ભાવના સફળ કરવાને કેળવણીમાં તેણે ફેરફાર કર્યો (આપણા પંડિતોમાં !) જુની પાઠશાળાઓનો ભાવ એાછો પુછાવા લાગ્યો, અને શાળાઓનું શિક્ષણ હાલની નવી કામનાઓની ખોટ પુરી પાડે તેવું રચી, લાદીન, એક મૂડી વેપારમાં અંગ્રેજ ઉપયોગી પડે માટે તે બહુવા લાગ્યા.

૧૭૬૦ થી જર્મની સાંસારિક વિષયોમાં સર્વોપરી થવા મળે છે. આખા દેશમાં હાલ એની હોંશ ને હીમ્મત છે કે આપણે આખા જગતમાં પહેલી પંક્તિએ પહોંચવું, ને વેપાર કે ઉદ્યમ કરવો એ એક જગતની લાલ થઈ પડી છે. (અપૂર્ણ.)

જાપાનની આશ્ચર્યકારક ઉન્નતિ.

(અનુસંધાન ગતાંક પાને રહ્ય થી ચાલુ.)

મુખ્ય જાપાનમાં ત્રણ મોટા મોટા ટાપુ છે. હોકાયડો (૩૦૨૭૨ મૈલ) હાનશિય (૩૬૭૭૦ મૈલ) અને શિકોકુ (૭૦૩૨ મૈલ) આ ત્રણ ટાપુઓમાં લગભગ સાડાપાંચ કરોડ મનુષ્યો રહે છે. આ ત્રણે ટાપુઓમાં ટપાલનો એવો સારો બંદોબસ્ત કરવામાં આવ્યો છે કે, જે જોઈ અન્ય રાષ્ટ્રનિવાસીઓ ભોંમાં આંગળાં ઘાલે છે. પ્રથમ જાપાનની પાસે કંઈ નહોતું. પણ હમણું રેલવે, ટ્રામવે, તાર, વગર દોરડાંના તાર, જળ-તાર, ટેલીફોન અને પોસ્ટ ઓફીસો ખોલવામાં આવી છે. પૂર્વે બનાવવામાં આવેલી સડકો તથા પુસ્તોની મરામત કરીને તેનું રૂપ પણ અદલી નાંખવામાં આવ્યું છે. નવી નવી સડકો બનાવી દેવામાં આવી છે. મોટાં મોટાં ત્રણ ત્રણ મજલી જહાજ તૈયાર થઈ રહ્યાં છે. અને આ સર્વ બાબતોની એટલી બધી ઉન્નતિ થઈ રહી છે કે સરકારી-વ્યાપારી અને કળાકૌશલ્યનાં કામો ધમધોકાર આવી રહ્યાં છે.

સને ૧૯૧૦ માં તળ જાપાનમાં ૪૬૨૪ મૈલ જમીનમાં રેલવે પથરાયેલી હતી. તેમાં પહોળામાં પહોળી ૩ ફૂટ ૬ ઇંચ માપની હતી (નેરોગેજ) ને તેમાં લગભગ ૯૦ કરોડ રૂપિયા ખર્ચ લાગ્યો હતો. તેમાં ૨૦૨૯ એન્જનો, ૫૨૬૮ માણુસોને ખેસવાના ડબા, અને ૩૩૫૬૮ માલ લાવવા લઈ જવાના ડબા હતા. તેમાં ૧૨,૮૩,૦૬,૬૬૦ મુસાફરો મુસાફરી કરી શકતા હતા, અને ૨,૩૬,૫૮,૬૨૦ ટન માલ લાદી શકાતો હતો. સને ૧૯૧૧-૧૨ માં ૯૪૬૮૬૩૯ પાર્લિટ (૧ પાર્લિટ=૧૫ રૂપિયા) ની ઉપજ થઈ હતી. ગવર્નમેન્ટે ૧૦૦૦ માઇલ વધુ રેલવે લંબાવવાનો બંદોબસ્ત કર્યો હતો. આ ઉપરાંત ૧૦૦ માઇલ રેલવે લોકોએ ખોતે લંબાવી છે. જેમાં ૪ લાખ પાર્લિટથી વધારે ખર્ચ થયું છે. ને આ બધી રેલવેઓ વરાળચંત્રથીજ ચાલે છે.

વરાળચંત્રથી ચાલતી રેલવે ઉપરાંત ૩૫૦ માઇલ વિજળીથી ચાલતી રેલવે હતી અને બીજી ૩૬૮ માઇલ વિજળી બળથી ચાલતી રેલવે તૈયાર થતી હતી ને તેથી પણ વધુ લંબાવવાના વિચાર ચાલી રહ્યા હતા. ને લગભગ ૧૦૦૦ માઇલ વિજળીબળથી ચાલનારી રેલવે ઘણીજ જલદી તૈયાર થઈ જશે. તેમાં જમીનની અંદર ચાલનારી ચાર રેલવેઓ પણ આવી જાય છે. પહેલી ઝોસાકાથી કોબી સુધી દોડનારી ૧૯૫ મૈલ લાંબી છે. બીજી ઝોસાકાથી ક્યોટો સુધી જનારી ૨૯ માઇલ લાંબી, ત્રીજી ટોક્યોથી યોકોહામા ૧૭ માઇલ તથા ચોથી મીનોસો તથા અરીસાની વચ્ચે દોડનારી ૧૮ માઇલ લંબાવેલી છે.

વિજળીકબળથી ચાલનારી ટ્રામો આખા જાપાનમાં ફેલાઈ રહેલી છે. ૧૯૧૦માં બધાં મળીને કુલ ૩૨૬૦૧૬૦૦૩ માણુસો બેઠાં હતાં. આ સિવાય એક બીજી ચાલે છે જે જાપાનની પોતાની હોઇ, ઝોસાકાની મ્યુનિસિપાલિટી ચલાવે છે.

સને ૧૯૧૧ માં ૨૪૨૦૦ મૈલ સુધી તાર નાંખવામાં આવ્યા હતા. ૨૨૪૦ માઇલ સુધી જમીનની અંદર તાર નાંખવામાં આવ્યા હતા. જેનાથી જાપાનનો દરેક ભાગ એક બીજા સાથે જોડાય છે. મુખ્ય ટાપુથી જે સામુદ્રીતાર દારમોસા સુધી લંબાયેલો છે, તેની લંબાઈ ૧૨૨૯ મૈલ છે. ૧૯૧૦ માં કુલે ૩૯૫૨ તાર ઓફીસો હતી. તેમાં ૨,૮૧,૭૩,૦૬૨

તાર આવ્યા હતા. આ સિવાય દોરડાં વિનાનાં તારના ૭૮૧૨ સંદેશાઓ ગયા હતા. તે સાલમાં તારના અદ્યક્ષ પાછળ ૬૪૧૦૦૦ પાઉંડ અર્થ કરવામાં આવ્યા હતા, અને ૮,૪૧,૮૦૦ પાઉંડની ઉપજ થઈ હતી.

૧૯૧૦ માં ૫૭૫૬ માઈલ ટેલીફોન ફેલાવવામાં આવ્યા હતા. તેનાં ૧૫૨૩ દફતર હતાં, અને ૪૨,૨૮,૭૧,૩૦૨ માણસોએ તેનો લાભ લીધો હતો તે સરકારને તેનાથી લાભ પણ સારો થયો. ૨,૧૮,૦૦૦ પાઉંડ અર્થ થયો અને કુલ ૮,૮૩,૦૦૦ પાઉંડ ઉપજ થઈ.

સને ૧૯૧૦ માં ૫૭૭૮૪ માઈલ સુધી ટપાલ વહીવટાતી હતી. ૬૯૪૩ પોસ્ટ ઓફીસો હતી. જેમાં એકંદર ૧,૪૮,૭૭,૯૨,૪૫૧ કામગીર આવ્યા હતા, અને ૨,૦૩,૫૫,૨૮૩ પાર્સેલોની આવજ થઈ હતી તે તેની પાછળ સરકારને કુલ અર્થ ૧૨,૪૪,૦૦૦ પાઉંડ તથા ઉપજ ૨૨,૭૩,૦૦૦ પાઉંડ થઈ હતી.

સને ૧૯૧૧ માં પોસ્ટ ઓફીસની સેવીંગ બેંકોમાં લગભગ ૧,૧૦,૦૦,૦૦૦ માણસોએ ૭૦,૦૦,૦૦૦ પૌંડ જમા કરાવ્યા હતા.

૧૯૧૦ માં ૫૨,૨૪,૩ માઈલ જમીનમાં રાબતની સડકો લખાણેલી હતી. ૨૨૦૪૦ માઈલ પ્રાંતીક સડકો તથા ૨,૩૧,૦૭૮ માઈલ ખીણ સડકો લખાણેલી હતી. જાપાનમાં લાકડાના, નાવના તથા માટીના અગ્નિ પૂલો છે તે ઉપરાંત ૧૧૯ લોખંડ તથા પથ્થરના પૂલો છે.

જાપાનમાં ખેતીવાડીની પણ ધણીજ ઉત્તરિ ચાલી રહી છે. જંગલોના સમ્પત્તિ બંધો-બરત કરવામાં આવ્યા છે. મશીનરીથી ચાલનારાં કારખાનાંઓ તથા ખાણોની સંખ્યા ધણીજ વધતી ચાલી છે. અને આ બધામાં તેણે એટલી બધી યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી છે કે, મોટાં મોટાં જંગી જહાજોથી માંડીને ન્હાનામાં ન્હાના બોટા સુધીની બાબતોમાં જરૂર પડતી સર્વ ચીજો જાપાન થીતે ખનાવે છે. તેને આપણી પેઠે ચીતાની જરૂરીઆતો માટે મીઠા દેશો સહાયું જોઈ એસી રહેવું પડતું નથી.

પહાડી દેશ હોવાથી જાપાનમાં જમીન ખેતીને લાયક નથી, પણ ત્યાંના મજૂરો ઘણાજ મહેનતુ છે. ખરાબ જમીનમાં પણ યોગ્યતા પ્રમાણે ખેતી કરે છે. હમણાં બે કરોડ એકર જમીનમાં મોખા, દાળ ઇત્યાદિ અનાજ પકવવામાં આવે છે. ઘેર માટે ઘાસચારો પણ જાપાનમાં ધણીજ પાકે છે. મજૂરો ચીતાની ઝુંપડીમાં ખેતીના કામ ઉપરાંત કંઈને કંઈ ઉદ્યોગ ધંધો કરતાજ હોય છે. જેમકે રેશમનું કામ, ચટાઈ વણવાનું, ટ્રેપલીઓ બનાવવાનું, ટોપીઓ બરવાનું કામ, ગાય બેંસની વંશોત્તરિનું કામ પણ ત્યાં ધણીજ સાદું થાય છે તે તેનાથી ૧૫,૬૦,૦૦,૦૦૦ પૌંડની ઉપજ દરસાલ થાય છે તે સારા વખતમાં સેંકડે ૬૦ ટકા માણસો તેજ કામમાં રોકાયેલા રહે છે. આ ઉત્તરિનું કારણ એ છે કે ગવર્મેન્ટ પૂઠ આ બાબતના પ્રયત્ન કર્યા કરે છે, તે લોકોને એવી કેળવણી આપવામાં આવે છે કે ચીતાની ખેતીવાડીના કામમાં વધારો કર્યો કરે. સરકારે પણ તથા રેશમના કીડાની વંશોત્તરિ કરવાની બાબતમાં પણ ધણી પ્રયત્નો કર્યા છે. ૧૯૧૧-૧૨ માં જમીનના માલની ઉપજ સાત કરોડની હતી. ઉદ્યોગ ધંધાની સામગ્રી એકઠી કરવા માટે ખાસ દસલો વાવણી કરવામાં આવે છે. ચટાઈના ધંધા માટે ખેતરોમાં ખાસ નામરમોથની ખેતી કરવામાં આવે છે. શેતુર તથા ખીણ કાડીઓ વડે કાગળ બનાવવાની સામગ્રી તૈયાર કરવામાં આવે છે. આ કાડીઓ પહાડોની કે નદીઓની આસપાસ કરવામાં આવે છે.

*****
 * * * * *
राज हंसिने !
 * * * * *
 *****

(राज—अभे तो आज तमारा भे दिनता भडेमान.)
 (भेरवीनी क्षरी.)

पन्डोती पावलीओ री ? अम आंगलुके राज !
 मानस सर अंतर जण उभरे, रस कक्षोव छवाय !
 विकसीत कमण सुकामग ढंसि ! जण्य भभक री छांय ? पन्डोती !
 शांत गंभिर शारद सभि सुन्दर, युखिमल मृदु भर्माण !
 पारपती जण-पय पणमांडे, अण्णिमल प्रलुतुं आज ! पन्डोती !
 नेत्र नयां रस प्रेम जरणीयां, वदन विलोलीत वेल !
 पद्मपराग प्रभूताभयशा, जगवे पलके पेल. पन्डोती.
 मौन मधुर मन-हर तुज हंसि, जगवे छपन ज्योत !
 हंड मृगुलशी डोकनां दर्शन ! नयवे जम अलमोल ! पन्डोती !
 स्वच्छ सुधड सुकतादग यारो, अनुभव ज्ञान अपार !
 मृदुता मानवने दद्यावे, प्रलु पद पद्मपुं द्वार ! पन्डोती.
 द्वियेजस् रस भर सुन्दर जो ! शांत सुरीवी ढंसि !
 वयन—कृतीमां ओकज पाडे, शीजवे “ राजल हंसि ” ! पन्डोती.

आरोग्य बगाडवाना उपायो.

कोष अने जेवजण आवेशना उभराओ वारंवार प्रकटाव्यां करवा. आपलुने कशुंज सुभ के स्वास्थ्य न उपजवे जेवी सुरत अने भूर्पताभरी आणसवाणी छुंङगी जायवी.

कामनी के न कामनी कोष पख प्रकारनी अपण्ड विंता आपल्यामां प्रकट रहे जेवी सुकितओ कर्वा करवी.

जडर ना उडे ते वजते वधारे स्वादवाणा अने जुदी जुदी जलता अनेक प्रकारना मसाखावाणा पदार्थोथी ललयाधने सिसकारा भोलावतां भावा. जडरमां कुदरती रीते जडर न होय तो पख जरा जरा करतां करतां कंठ कंठ जावुं.

लम करवामां धडाधड करवी, धोडीआमांथी जडपावुं, अने लम कर्वा पछी विषयना सुपोने भोगववानी अत्यंत तरा करवी, अने छुंङगीने आडोने लाग मानस असतोषमां, श्लेशमां, र्घां असुया प्रकटाववानी विविध क्रियाओने केजववामां, व्यवहारना अस्थिथी कुंजवामां अने हमेशां मन उपर उपाधीओना भोजन वधारवामां अने तेदवी उतावण करवी.

अत्यंत गरमा गरम अने उतेंजक पदार्थो भाया करवा. यवायु न यवायु करीने कोणीओ गये उतारी ज्यो. जभती वजते धाडाघाडनी मेल छोडी मुकवी. रात्रे सुवाना वजत पडेलां तरतज सारी पेठे भे पेठ करीने जमवुं. तेमज आपा द्विसना अथाज परिश्रमथी ज्यारे शरीरने मन थाडीने दोध थछ गुंथुं होय खारे जरा हाथीने जमवुं.

ગમે તેવું સુંદર, પ્રેમાળ, આનંદમય, જ્વલંત જીવન જોગવવાની તક મળતી હોય તે પથ પોતાના પ્રવાસ બેદરકારી, આળસ, લંબાવ્યાજ કરવો.

પોતાના આમજન, મિત્રો વિગેરે સાથે બોલતાં બોલતાંમાં છોડાઇ પડી મારશ્કાડ કરી મુકવી, ને તેમાં માનસિક ને શારીરિક ઉપાધિઓ વેચાઈ ફરો.

આપણે જેની સાથે સ્નાનસૂતક ન હોય તેવી નકામી બાબતોમાં માથાં મારી-વિચારે કર્યા કરી—“કાજી દુખને ક્યું—તો સારે ગામડી શીકર” એમ કરો.

આ ઉપાયો અજમાવો, પછી બધાજ તમને પૂછશે કે, “મીયાં રોતે ક્યું ?” ત્યારે તમારું મુખ તુર્તજ જવાબ દેશે કે, “બાઈ સિફલજ એસી !”

આરોગ્ય ઉત્તમ રીતે બગાડવાના આ ઉપાયો અજમાવી જુઓ. તે ખરા છે કે ખોટા ?

ત્રણ કીમતી રત્નો.

જીવિશ નહિ હવે મિત્ર, સ્ત્રી બાળકોથી !

જીવીશ ખની શકે તો, એકલાં પુસ્તકોથી.

પુસ્તકો—“સોડી અગર ચપાટ માર્યા વગર, ગુસ્તાના કે કડોર શબ્દો કહ્યા વગર અને કપડાં કે પૈસા લીધા વગર શિક્ષણ આપનાર ‘પુસ્તકો’ એજ આપણા સાચા શિક્ષકો છે. એ શિક્ષકોની પાસે ત્હમો ગમે ત્યારે જશો, તો પણ તે કદીયે ઉદ્વેગ દેખાશે નહિ. શોધક બુદ્ધિથી તમે કંઈ પ્રશ્ન કરશો તો તેઓ કંઈ પણ વાત છૂપાવી રાખશે નહિ. તેમનું કહેવું તમે સમજશો નહિ તો પણ તે કદી બમડવાના નથી. તમે કંઈ વાતમાં અજ્ઞાન હશો, તો તે તમારી ઠેકડી કરશે નહિ. ખરેખર ! એ જ્ઞાનના અંકારરૂપ “પુસ્તકશાળાજ” ખીજી બધી દોલત ને સંપત્તિ કરતાં વધારે કિમતી છે. જેને પ્રાપ્ત કરવાનું આપણે ઇચ્છીએ છીએ, તેવી કોઈ પણ વસ્તુ પુસ્તકશાળાની સાથે સરખાવી શકાય તેમ નથી. તેટલા માટે જે માણસ સત્ય, સુખ, જ્ઞાન, વિદ્યા, પ્રેમ, તથા પ્રમાણીકપણા માટે ઇચ્છા રાખતો હોય, અને ઉત્સાહી ગણાવા માંગતો હોય તેણે જરૂર એ પ્રભુના દિવ્ય દૂત સમાન પુસ્તકોનો શોખ રાખવોજ જોઈએ.

* * *

લગ્ન—સંપૂર્ણ અને અપરિચીત પ્રેમ ! ઉત્કૃષ્ટ પૂજ્યભાવ ! અદલાય નહિ તેવી ભક્તિ ! દરેક પ્રતિકૂળ સંયોગોમાં પણ એકનેજ વળગી રહેનાર ધૈર્ય ! ગમે તેવા વિકટ પ્રસંગમાં પણ—અને કસોટીના સમયે ડગે નહિ તેથી હિંમત, આ સર્વે અનુપમ પતિવ્રતા સ્ત્રીનાં મુખ્ય લક્ષણો છે. પતિએ પણ સંપૂર્ણ માયાળુપણું બતાવવું જોઈએ. અને તેને દોરવાની ઇચ્છા ને શક્તિ પતિમાં હોવીજ જોઈએ. આવાં સદ્ગુણવાળાં પતિ-પત્નીનું લગ્ન થાય તોજ તે લગ્નની ઉચ્ચ ભાવના તરીકે લેખી શકાય.

* * *

ખરો પ્રેમ—ખરો પ્રેમ પ્રત્યુપકારની આશા રાખતોજ નથી. તે તો પ્રીય જનનું ક્ષિત કરવાજ સદા સર્વદા મથે છે. પોતાનું પ્રેમપાત્ર તે પ્રેમનો અદ્વૈતો વાળે છે કે નહિ. તેની ખરો પ્રેમી આકાંક્ષા રાખતોજ નથી. “પ્રેમી પ્રેમ પ્રહણ કરવાને નહિ—પણ પ્રેમ આપવાનેજ આતુર હોય છે.” તે ત્હમને વ્હાય એટલે તમે તેને વ્હાઓ—ને તે વ્હાતો બંધ થાય એટલે તમે તેને વ્હાતા બંધ થાય. આ રીત ખરા પ્રેમની નથી. તે તો ઉચ્ચ પ્રકારની સ્વાર્થતા છે.

*****
પ્રેમઘેલા પ્રવાસીનું પવિત્ર જીવન !
 *****

(અતુસંધાન ગતાંક ૩૧૩ ખાનેથી ચાલુ.)

“ કુરાન વાંચ્યું છે ? કુરાનના ફરમાનો ત્હારે કયુલ છે કે ? ”

“ હા ! કુરાનમાં ઈશ્વરની વાણી છે. એની મને ખાત્રી છે ! ”

“ વાર, ત્યારે શાંત થા ! ત્હેં સાંભળ્યું છે કે, જેને રાજ્ય તરફથી શિક્ષા મળે છે, ત્હેની સદ્ગતિ થતી નથી ? જે વડે ત્હારી સદ્ગતિ થાય, એવું કાંઈ કરવાને હું આવ્યો છું.”

આપ સંત, મહા પુરુષ લાગો છો ! મને શું કરવાતું ફરમાન છે ? કહી માહરણે તે અણ્ણદીઠ પુરુષના પગ પરસવા હાથ લાંબાવ્યા, પણ ફકીરે દૂર હાલવા માંડ્યું.

ફકીર સાહેબ બોલ્યા:—માહરણ ! સુઝાઈશ મા. હું એક ફકીર છું. મહમદ સાહેબનો શુલામ છું. આ જીન્દગીની અન્દર જે જે પાપો ત્હેં કર્યો હોય, તે બધાં ત્હારી મેજે મ્હારી આગળ કયુલ કરી જા. યાદીથી પશ્ચાતાપ સળગશે, અને એ આગમાં ત્હારાં બધાં પાપ બગીને ભસ્મ થઈ જશે, ને તું નવા અવતારે પાક દિલ થઈ રહીશ.

હા ! પરતાવો વિપુલ ઝરણું, સ્વર્ગથી ઉતરું છે !

પાપી ત્હેમાં ડૂબકી દખને પુણ્યશાળી બને છે.

કલાપી.

માહરણ ! રાજદંડ મળેલો હશે તો પણ, પરવર દીગાર દરજુબર કરશે. બાદશાહ પાસે મારી અપાવવાનું હું માથે લઉં છું. રહેમાનેરહીમ, બાદશાહની આંખો રહેમથી આંજ-શેજ. ચાલવા દે ત્યારે ત્હારી હકીકત !

માહરણે જરા હસીને કહ્યું—શાહ સાહેબ ! :-

“ હકીકતમાં ન શુલ મીટી, નથી પત્થર નથી દુનીઆં;

આજબ ગાહર સહે જો દિલ, કુખી જા ઇશક દરિઆમાં.”

આસ્તે આસ્તે માહરણે પોતાની હકીકત વિચારી વિચારીને કહેવા માંડી. કષ્ટ જમાનાઓ પર પોતાના હાથે થયેલા ગુન્હાઓ-દોષો શોધી શોધી વર્ણવી બતાવવા માંડ્યા. ફકીરશાહે પણ તે બધા મૂલે મ્હોડે સાંભળ્યા કીધા. તે જે સાંભળવા માગતો હતો, તે માહરણને મ્હોએથી નીકળ્યું નહિ. મંત્રીર અવાજે ફકીરે સવાલ કર્યો:—

“ પરસ્તીનું કદી પણ હરણું કર્યું છે ? ”

માહરણે અભિમાનપૂર્વક બેઠકકે જવાબ આપ્યો: “ ફકીર સાહેબ આ જીન્દગીમાં કદી પણ નહિ.”

વેશ્વહારી ફકીરે થોડી વાર વિચાર કરી વળી પાછો સવાલ કર્યો: “ ત્યારે કદી પણ પારકી સ્ત્રી તરફ આશક થયો છે ? ”

“ આપ ફકીર છો. સવાલો પરથી દિલ જોઈ શકો છો. ત્હમને કહેવાને કંઈ વાંધો નથી. હાં ! હું એક સ્ત્રી પર આશક છું. પણ જે વખતે ત્હેને મ્હાવા માંડ્યું તે વખતે તે પરસ્તી નહોતી. હાલ તે પરસ્તી છે, અને એને માટેની ચાલના અત્યારની ઘડી સુધીએ

તેવી ને તેવીજ સજીવ છે. એને જ્યારે ચાહવા માંડી ત્યારથી તેણે મહારામાં નવું જીવન રેડ્યું છે, ને આત્મારે તો તેણે મને જીવનમય કરી મૂક્યો છે. સાંઘ મહારાજ, એ મુજ જીવનને ચાહવું એને શું પાપ કહેશે ?”

“તારા તરફ એ નાજનીનનો કેવો ભાવ હતો ?”

“પ્રભુ ! અચપણથીજ એ મને ચાહતી. અમે હતાં એક રોપનાં બે પુષ્પ ! જેવાં. પણ એની સાથે મહારા નેકા ન થયા. ઝોહો ! તે દિવસો ! તે રાત્રીઓ ! તે સંધ્યાઓ ! તે સ્વહાર ! ગયા ! તે ગયાજ ! એ જીવન તો ગયુંજ ! એ ખીજે ઘેર ગઇ. પણ હું એને વિસરી ન શક્યો ! એના મહેાંતું લાવણ્ય મહારાથી ન ભૂલાયું. એના નેત્રની જ્યોત્સ્ના ! વચન પુષ્પોના પમરાટ, હૃદયના કલરવ, પ્રેમના પરિમળ, આ હૃદય ચીરીને જીવો, એ સાંઘ મહારાજ, કેવા હજીએ મધમધી રહ્યા છે તે ? હજી પણ હૃદય એની આશા સુધી શકતું નથી. સાંઘ સાહેબ, હૈયું કમજોર કહો, આશા ન સુકી શકાઈ, તે જ્યાં ગઇ હતી, ત્યાં મહારે જવું બની શકે તેવું નહતું, પણ એક યુક્તિથી, છૂપે વેશે હું તેની પાસે જઇ પહોંચ્યો. પણ મહારા ગુપ્ત વેશને, એ ખીચારી ભોળી બાળા ઝોળખી ન શકી. હું તેનું મન આરપાર જોઇ શકતો. એના મનમાં મહારા માટે, કેવળ સુદ્ધ, વિશુદ્ધ, દિવ્ય સ્વર્ગીય પ્રેમ હતો; સિવાય સાંઘ, કંઈજ નહિ. હું જંખવાણો ફરીર સાહેબ ! મહારા એ જીવનને સ્થૂલનો સ્પર્શ નથી હોં ! ગરીબ બિચારી ! ખૂદા એનું બહું કરો !”

વાર ! પણ કહે, કદી મલીનભાવથી તેના કોઇ અંગને સ્પર્ષ કર્યો છે ?

એહો ! ફરીર સાહેબ, આપ બહું જાણતા લાગો છો ! શું અંતર્યામી છો ? જી હા. સ્પર્શ કીધો છે ! પરંતુ તે સારા ભાવથી કે મલિનભાવથી, તે હું પોતે પણ ચોક્કસ રીતે નથી સ્મરણ શકતો. આપની આગળ શા માટે છૂપાવું ? ચોખ્ખી દિલની વાત પરથી આપ પોતેજ ક્યાસ કરી શ્યોજી. એ ચાંદરણી, ધવલરાત્રિએ એનું ખુખસુરત મહોં જોતાં, વાસનાનું જોર જાણ્યું રહ્યું નહિ. તેથી એક વખત મોહને વશ થઇ એક યુગ્મન કીધું હતું.

માહરણના પાકદિલ માટે ફરીરને હવે ખાતરી થઇ. એકદમ તે અજાણ્યા મહા-પુરૂષે માહરણના હાથ પોતાના હાથમાં લઇ લીધા, અને કહ્યું :—મચ્ચા ! કાંઈ ફીકર નહિ. ગભરાઈશ મા. આદશાહની સન્નથી મોત ખમવું પડશે તો તારી સદ્ગતી માટે તજવીજમાં રહીશ, પણ તે પહેલાં તને એક વાર છોડી દેવાની કોશિષ કરી જોઉં. પ્રભુ તાર કલ્યાણ કરો.

એમ કહી વેશ ધારી ફરીરે અન્દિખાનના લોહહાર તરફ વળવા માંડ્યું; અને ત્યાં જઈ જોશખંધ તે આરણને ખેંચ્યું. ફટકે દધને તે ઉઘડી ગયું. કેમકે સાંઘ સાહેબ પધાર્યાં તે વખતનું તે બહારથી ઉઘાડુંજ હતું.

બહાર નીકળી પાછા તે દરવાજા ફરીરે ખંધ કરી દીધા, અને ત્યાં આગળ ઉભા રહી થોડી વાર સુધી કાંઈ વિચાર કર્યો.

મનમાં તે મનમાંજ ફરીરે નિશ્ચય કરી લીધો કે “તારે હવે આને જનથી તો મારવે નહિજ. એને શુનેહગાર લેખીયે તોય તે ધણા વખતનો છે, અને હવે પશ્ચાતાપથી બળતો રહે છે, અને બિચારી સેલિમા તો નિષ્કલંકજ છે.” ફરીરનાં પગલાં પછી આદશાહના મહેલ તરફ વધવા માંડ્યાં.

ચતુર વાંચકો સ્મરણ શક્યા હશે કે, આ ગુપ્ત વેશી પુરૂષ તે ખૂદ આદશાહ શાહજ-

હાનજ હતો. પહેલાં આપણે જોઈ ગયા છીએ કે, શાહજહાને પોતે સેલિમાનો કાગળ વાંચ્યોજ નહોતો, ફક્ત જિવનને મ્હોંએથીજ તેનો ખરોખોટો સાર સાંભળ્યો હતો. સંખ્યાકાળ પછી જ્યારે તે વખતનાં શરાબની મરતી ઉતરી ગઈ, ત્યારે સેલિમાની ચીઠ્ઠી તેમને હાથ લાગી. તે ત્હેમણે વાંચી.

માહરજી પહેલાં કહ્યું હતું કે સેલિમા નિર્દોષ છે. ત્યારે શાહે તે માન્યું નહોતું. સેલિમાએ પણ જ્યારે ચીઠ્ઠી મારફત જણાવ્યું કે પોતે નિર્દોષ છે, ત્યારે બાદશાહે તે વાત સાચી માની નહિ, અને તે જીવન મથિરતનસમી સેલિમા તરફ શકમંદજ રહ્યા. પહેલી પુસ્તોના હૃદયમાંથી શંકા ક્યારેય જાય છે? તેથીજ તેમણે ખરી ખીના શું છે, તેનો પત્તો મેળવવા સાર તેઓ વેશ બદલી માહરજી પાસે બન્દિખાનામાં ગયા, અને ત્યાં શું થયું તે આપણે જોયું.

ધણી પુકિતથી સવાલપર સવાલ કર્યાં પણ નિખાલસ જવાબથી બાદશાહનો સંદેહ દૂર થયો અને માહરજીને ફરમાવેલી સજા મોકુફ રાખી, અને તેજ ધડીએ જીવના પહેરે-ગીરને જોલાવી હુકમ કર્યો કે:—“ બન્દિવાનને પેટપુરતું ખાવાનું આપજો, અને તે કોઈ પણ રીતે કષ્ટાય નહિ એવી સંભાળ રાખજો. ” શાહજહાનની ધાતપી તૃષા ઇતિહાસમાં મશહૂર છે, પણ જે તેના ઉચ્ચ અભિલાષોની અન્દર આહરજી નડતા તેમનેજ તે નિર્દયતાથી ઉખાડી નાંખતાં પાશુ જેતો નહિ, નાહક લોહીનીજ તેને તરસ હોય એવું કદી બન્યું નથી.

પોપાક બદલ્યા વિનાજ વેશધારી ફકીર સાહેબ સેલિમાના આવાસ તરફ ગયા. સેલિમાપર બાદશાહનો ખ્યાર હતો. એટલું બ્દાહું એને ખીનું કોઈ હતું નહિ. નાહક બિચારીને આટલું સંકટ આપ્યું તે માટે બાદશાહને મનમાં બળાષો ઉભો થયો. વળી એમ વિચાર કીધો કે શાન્તવન આપી, મારી ચાહી, રમત ગમતે રહડાવી એ ગુજરી વાત વિસારે પડાવી દઇશ. આખા અઠવાડીઆ સુધી સેલિમાના રખવાસે રહી બધો દિવસ મોજમજનહ ને ઉત્સવમાં ગાળાશ, ને એટલું આનન્દમાં જતાં બધું ભૂલી જશે ! અને સેલિમાના સન્તોષની ખાતર હવે એના તરફ ખીલકુલ શક રહ્યો નથી, તે જણાવવા સાર, માહરજીને કેદખાનામાંથી છોડી મૂકીશ એટલે લોળી સેલિમા વિત્યું વિસારે મુકશે. પણ આત્યારે આ વેશ જોઈને હસીને સેલિમા પૂછશે કે “ આ ફકીરી લેખાશ આજ કેમ ધારણ કર્યો છે? તો હું શું જવાબ દઈશ? હા! કીક. એમજ કહેવું કે:—“ ફનીયાનો બાદશાહ હોવા છતાં પણ તારા પ્રેમનો ફકીર થઈ આવ્યો છું. ”

આ બધા સુખના વિચારોની વાતનું ગોઠક ગોઠવતાં ગોઠવતાં બાદશાહ શાહજહાન એક ગુનેહગારની માફક છાનામાના સેલિમાના શયનમન્દિરમાં પેદા, તે પછી શું થયું તે આપણે છેવટના પ્રકરણમાં જોઈ ગયા છીએ; અને ખરેખર; રામચન્દ્રજીને ક્યાં ખબર હતી કે પ્રાતાકાળે વનવાસ જવું પડશે? પ્રારબ્ધ વસ વિશ્વ-અમથાં અમથાંજ હું ને મહારામાં મરી જાય છે ને થનાર તેજ થાય છે. અનેક ખૂશ ખ્યાલોમાં ચાલ્યા આવતા શાહને સેલિમાના મૃત શરીરનાં દર્શનથી શું થયું હશે?

અનેરી આશ માંહી હા-નિરાશાયે લપાઈ છે.

જૈનોની જાણીતી જાતિઓ અને તેની ઉત્પત્તિ.

ગૃહસ્થો! આજે જે લેખને આપના સન્મુખ રજુ કરવામાં આવે છે તે લેખને સાંગો-પાંગ રજુ કરવા જેવું સાહિત્ય હજુ પ્રકાશમાં આવ્યું નથી, અને તેને લીધેજ આજે આ લેખને છિન્નભિન્ન અને અપૂર્ણ સ્થિતિમાં રજુ કરવો પડે છે. પૂર્વકાળના ઇતિહાસિક શાંખના અભાવે ન્યાતો સંબંધીની ખરી હકીકત મળી શકતી નથી. છુટાછવાયાં જે જીવન ચરિત્રો પ્રકાશમાં આવ્યાં છે, તેમાંથી પણ ન્યાતો સંબંધી જોઈતી હકીકતો મળી શકતી નથી. એક વખત એવો હતો કે જે વખતે હિંદની સમગ્ર ન્યાતો જૈનધર્મને માનતી હતી, અને તે માટેના સંખ્યાબંધ પૂરાવાઓ જૈન પ્રતિભાઓ ઉપરના શીલાલેખો અને જૈન મંદિરોના શીલાલેખો ઉપરથી મળી શકે છે. પૂર્વકાળે જૈનધર્મને માનનારી કેટલીએક જાતિઓનું તો અત્યારે અસ્તિત્વ પણ નથી, અને કેટલીએક જાતિઓએ તો સદંતર રીતે અન્ય ધર્મને સ્વીકારેલો જણાય છે. તે જાતિઓની ઉત્પત્તિ ક્યારે થઈ, ક્યારે જૈનધર્મને અંગીકાર કર્યો અને ક્યા કારણોથી તે ધર્મનો તે જાતિઓએ ત્યાગ કર્યો તે સંબંધીની કાંઈ હકીકત આ લઘુ લેખમાં જોઈતા સાધનોના અભાવે રજુ કરી શકાતી નથી. આ લેખમાં તો ફક્ત હાલમાં જૈનોની જણીતી જાતિઓ, ઝોસવાળ, શ્રીમાળી અને પોરવાડ સંબંધી મળી શકે એવી માહિતીને રજુ કરી છે.

શ્રીમાલ ઉત્પત્તિ.

આ ભરતખંડની બહાર સુવર્ણમય હેમવંત નામનો પર્વત છે તે એક હજાર બાવન ચોજન લાંબો, સો ચોજન ઉંચો અને બારકલા પ્રમાણ પહોળો છે. જેના ઉપર પદમસરોવર નામનું એક સુંદર તળાવ છે. જેમાંનું પાણી ક્ષીર (દુધ) જેવું સફેદ અને નિર્મળ છે. તેની ઉંડાઈ દશ ચોજન, પહોળાઈ પાંચસો ચોજન, લંબાઈ લગભગ હજાર ચોજનના પ્રમાણમાં છે. જેનું પાણી કદી સુકાતું નથી. તે સરોવરમાં એક ચોજન પ્રમાણ લાંબુ પહોળું એક કમળ છે. જેની ઉપર મણિમય રત્નોથી જડીત, અર્ધા ગાંઠની લંબાઈ, પહોળાઈ અને ઉંચાઈવાળું એક મંદીર છે. જે માંહે લક્ષ્મીદેવી વસે છે. તે સિવાય તે સરોવરમાં નાના મોટા એક કરોડ વીસ લાખ પચાસ હજાર એકસો વીસ કમળો છે. જેમાં ખીજા કેટલાએક દેવતાઓ ને દેવીઓ વસે છે. જેનો વિસ્તાર ઉપયોગી નહિ હોવાથી અમે જણાવ્યો નથી.

એક સમયે લક્ષ્મીદેવી દેવલોકમાં પધાર્યાં તે વખતે ઇંદ્રે તેને પોતાના અર્ધ ઇંદ્રાસન પર બેસાડી ઘણું સ્વાગત કરી એક કદ્દપટ્ટણના પુષ્પોની માળા પહેરાવી. ત્યારબાદ લક્ષ્મીદેવી દેવલોકમાંથી હેમવંત પર્વત ઉપર પોતાના સ્થાનકે જવા નીકળ્યાં. રસ્તામાં એક જગ્યાએ કદ્દપટ્ટણના પુષ્પોની માળા તુટી ગઈ. જેનાં પુષ્પો જમીન ઉપર વેરાઈ પડયાં, અને બમરાઓ ત્યાં યુંબરવ કરવા લાગ્યા. લક્ષ્મીદેવીએ ધાર્યું કે મારી માળા કદી તુટે નહિ તે તુટી તેના પુષ્પો આ જમીન ઉપર પડયાં તો જરૂર આ જમીન કાંઈક મહીમાવંત હોવી જોઈએ. એમ ધારી પોતાના પરિવાર સાથે ત્યાં નિવાસ કર્યો. દૈવિક માયાથી થોડા સમયમાં ત્યાં સુંદર બાગબગીચાઓ અને ભવ્ય મકાનો સાથેનું એક રમણીક નગર વસાવ્યું. આજુબાજુથી ત્યાં સંખ્યાબંધ મનુષ્યો વસવા આવ્યાં. આ જમીન ઉપર લક્ષ્મીદેવીની માળાના પુષ્પો વેરા-

ચેલા હોવાથી નગરને લોકો પુષ્પમાળા નામના નગરથી ઝોળખવા લાગ્યા અને દિનપરદિન લોકો ત્યાં વધારે ને વધારે વસવાટ આવ્યા. અને થોડાજ સમયમાં ત્યાં ચોરાસી યૌદ્ધો સાથેનું નવ યોજન પહોળું અને ચાર યોજન લાંબુ નગર વસી ગયું તે ત્યાર પછી લક્ષ્મી-દેવી પદમસરોવર ચાલ્યાં ગયાં અને લોકોએ રાજા તક્ષી કરી રાજપાટ ક્ષત્રીઓને આધિન કર્યું. ઘણાં વર્ષો વિત્યા પછી એક સમયે લક્ષ્મીદેવી આ નગર ઉપરથી પસાર થતાં હતાં. તે વખતે નગર ઉપર તેમના કંઈમાંથી મણિમાણિકાદિ રત્નજડીત હાર તુટી ગયો, અને તેમનાં રત્નો નગરમાં વેરાયાં. તે ઘણા જનોએ લેવા છતાં ખુટ્યાં નહિ. આ મહિમાથી નગરજનોએ આ નગરને રત્નમાળા તરીકે લોકો ઝોળખવા લાગ્યા. ત્યાર પછી ઘણાં લાંબા કાળ વીત્યા પછી એક સમયે લક્ષ્મીદેવી આ નગરની સ્થિતિ જોવા માટે વિમાન ઉપર ખેમી અર્ધ ઘડી માટે આવ્યાં. જે જાણી નગરનો રાજા અને નગરજનો તેમને પજો લાગ્યા અને સંપ્રમાણ ધ ફળકુલ, વસ્ત્રો, નાણું વગેરે તેમના ચરણ આગળ મૂકી તેમની ઘણી ભક્તિ કરી, જેથી તુષ્ટમાન થયેલી દેવીએ ગોતાના ગળામાંની પુષ્પમાળા નગરજનોને આપી, તેઓ ત્યાંથી ચાલ્યાં ગયાં. જે માળા લેવા માટે નગરજનો અંદર અંદર તકરાર કરવા લાગ્યા, અને તકરાર ઘણી વધી પડી. છેવટે એક ડાહ્યા માણસે તેનાં એવી રીતે નીવેડો આણ્યો કે આ બધાં દેવીને અર્પણ કરેલાં ફળકુલ, નાણું વગેરેમાંથી દેવીનું એક સુશોભીત મંદિર બંધાવી તેમાં દેવીની મૂર્તિને પધરાવવી અને તેમના ગળામાં આ પુષ્પમાળા પહેરાવવી. જે માળા કટી કરમાય તેવી નહોતી. આ વાત બધા નગરજનોને પસંદ પડી અને તે સુજન દેવીનું મંદિર બંધાવી તેમાં દેવીની મૂર્તિ પધરાવીને તે માળા દેવીને પહેરાવવામાં આવી. માળા લક્ષ્મી (શ્રી) દેવી તરફથી મળેલી હોવાથી તે શ્રીમાળ તરીકે ગણવા લાગી. જે ઉપરથી નગરનું નામ શ્રીમાળનગર પાડવામાં આવ્યું. જે નગરમાં વસ્તા નગરજનો શ્રીમાળી તરીકે ઝોળખાવા લાગ્યા.

૨. આ વાતને થોડા સમય પીટ્યા પાદ તે નગરનું રાજ્ય રાજા શ્રીમજા કરતો હતો. તે શ્રીમજા રાજાને એક લક્ષ્મી નામની પુત્રી હતી. તે પુત્રી ઘણી ડાહી, ચતુર અને રૂપવંતી હતી. તેને લાયક પતિ મેળવવા માટે એકદા રાજાએ સ્વયંવરમંડપ રચવાનો વિચાર કર્યો. પરંતુ સ્વયંવરથી મારી કન્યાના પતિને અને મારે નાહક ખીજા રાજાઓ સાથે યુદ્ધમાં ઉતરવું પડશે. રાજાએ અંદર અંદર ઘડી નાહક હજારો જનોની ખુવારી કરશે એ વિચારથી સ્વયંવરનો વિચાર માંડી વાળી આહ્વાણોની સલાહ સુજન અશ્વમેધ યજ્ઞ કરી દેશ-દેશવરોથી હજારો આહ્વાણોને બોલાવી તે આહ્વાણો પાસેથી દરેક દેશના રાજાઓની હકીકત મેળવી, કોઇ લાયક રાજા સાથે તેનું લગ્ન કરવું; તેમજ યજ્ઞના પુન્યથી પણ કન્યાને લાયક પતિ મળી શકશે. એમ આહ્વાણોએ સમજાવેલું હોવાથી અશ્વમેધ યજ્ઞ માટેની સંપત્તિ તૈયારીઓ ચાલુ કરવામાં આવી. દેશદેશવરોમાં કુમકુમપત્રીકાઓ મોકલાવી જલદીથી ખપરો પહોંચાડવામાં આવી; તેમજ અશ્વમેધ યજ્ઞના અર્થને ચારે દિશામાં ફેરવી સઘળે સમાચાર પહોંચાડી દેવામાં આવ્યા.

૩. આ વખતે ભગવંત મહાવીર સ્વામી શેત્રુંજયની તલાટીને પવિત્ર કરી હજારો જીવોને પ્રતિભોધ આપી રહ્યા હતા. જે વખતે અશ્વમેધ યજ્ઞની વાત ભગવંત મહાવીરે જ્ઞાનબળથી જાણીને અને આ રાજાને ગૌતમથી પ્રતિભોધ થવાનો છે તેમ સમજી પાંચસો

શિષ્યો સાથે ગૌતમ સ્વામીને શ્રીમાળનગર તરફ વિહાર કરવાની આજ્ઞા આપી અને ગૌતમ સ્વામીએ પોતાનો વિહાર ચાલુ કર્યો. આ વખતે શ્રીમાળનગરમાં અશ્વમેધ યજ્ઞ માટેની તૈયારીઓ તડામાર ચાલી રહી હતી. દરરોજ સંખ્યાબંધ બ્રાહ્મણો શ્રીમાળનગરમાં આવતા હતા. આખું શ્રીમાળ નગર હજારો બ્રાહ્મણોથી સ્ત્રીકાર ભરાઇ ગયું હતું ને અશ્વમેધ યજ્ઞના અશ્વને પણ સેંકડો દેશ ફેરવી પાછો લાવવામાં આવ્યો હતો, અને ખીજા પણ સંખ્યાબંધ જનવરોને યજ્ઞ માટે ભેગાં કરવામાં આવ્યાં હતાં અને યજ્ઞ માટેની સઘળી તૈયારીઓ યજ્ઞ-મંડપમાં ચાલુ થઇ ગઇ હતી. સેંકડો બ્રાહ્મણો વેદમંત્રોના ઉચ્ચાર કરી રહ્યા હતા. હજારોની સંખ્યામાં બ્રાહ્મણો ને નગરજનોની મોટી ઠંડ જામી હતી, જેમાં ગૌતમસ્વામી અને તેમના પાંચસો શિષ્યોના સગા વહાલાઓ પણ ફાજર હતા. પ્રતિપાળ યજ્ઞશાળાની બહાર બધા જનવરોને એકત્ર કરી ઉભેર હતો. તે સમયે ગૌતમસ્વામી પાંચસો શિષ્યોને સાથે લઇ ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને દયાધર્મના શીતળ ઉપદેશને જ્ઞેશથી વહેવડાવવા માંડ્યો. યજ્ઞનું 'અર્ચ' સ્વરૂપ સમજાવવામાં આવ્યું. સત્ધર્મનું સ્વરૂપ વિસ્તારથી ચીતરવામાં આવ્યું. ગૌતમ જેવા લખ્ધીવંત મુનિનો ઉપદેશ શું ન કરી શકે? હિંસામય વાતાવરણ વીખરાવા માંડ્યું. દયાધર્મનો શિતળ પવન ડુંકાવા માંડ્યો. જય જય ધ્વની સાથે શ્રીમાળ રાજા સંખ્યાબંધ બ્રાહ્મણો અને સવાલાખ રજપૂતોએ હિંસામય ધર્મનો ત્યાગ કરી દયાધર્મનો આશ્રય લીધો. જૈનધર્મનું 'અર્ચ' સ્વરૂપ સમજાવી તેઓને જૈન બનાવવામાં આવ્યા. તેઓએ શ્રીમાળનગરમાં જૈનધર્મને અંગીકાર કરેલો હોવાથી તેઓ શ્રીમાળી જૈનો તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા. તે વખતે શ્રીમાળીમાં એકસો ત્રેપન જુદી જુદી નાલ્યો ગણાતી હતી. ત્યારબાદ શ્રીમાળથી ગૌતમ સ્વામી વિહાર કરી અન્ય દેશોમાં સંખ્યાબંધ બ્રાહ્મણો તથા રજપૂતોને દયાધર્મનો ઉપદેશ આપી જૈની બનાવતા બનાવતા વિચરવા લાગ્યા. આ વાતને યોડો સમય વીત્યો હતો તેવામાં શીરોહીના રાજા પરમારના પુત્ર બીમસેને શ્રીમાળનગરને ઘેરો ઘાલ્યો. રાજા શ્રીમળ બળવાન હોવા સાથે લશ્કર સાથે ધરાવતો હોવાથી લડવાને સમર્થ હતો; છતાં દયાધર્મના તારા સંસ્કારોએ કાંઈકે જુદીજી દીશામાં કામ કર્યું. તેણે વિચાર કર્યો કે નાહક લડાઇમાં ઉતરી હજારો જનોની ખુવારી કરી પાપનો બાગીદાર બની નરક મતિનો અધિકારી હું શા માટે બનું? પુત્ર નહિ હોવાથી આખરે આ રાજ્ય તો ખીજને આધિનજ થવાનું છે એમ વિચારી મંત્રીની સલાહ લઈ ચઢી આવનાર રાજા બીમસેનને કહેવરાવ્યું કે આપ નાહક લડાઇમાં ઉતરી હજારો જનોની ખુવારી શામાટે કરો છો. આ મારી પુત્રીનો વિવાહ આપની સાથે કરી આ રાજ્ય તો આપનેજ સોંપવાનું છે.

આ સુજ્ઞ પુત્રીનો વીવાહ રાજા બીમસેન સાથે કરી રાજ્યપાટ તેને સોંપી રાજા શ્રીમળ શુદ્ધ શ્રાવકધર્મને પાળવા લાગ્યો. જેને પાંચ વર્ષ વીત્યાં હશે તે દરમ્યાન લશ્મીને ઉપલદેવ અને આસલ નામના બે પુત્રો થયા, અને તે પછી રાજા શ્રીમળે પુત્રી અને જમા-ઇતી રજા લઇ શ્રી ગૌતમ સ્વામી પાસે રાજમંદીમાં દીક્ષા લીધી. જેઓ પાછળથી કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે ગયા છે. ત્યારબાદ લક્ષ્મીને એક ત્રીજો પુત્ર નામે અ.સ.પાલ થયેલો છે. જે પછી રાજા બીમસેન શ્રીમાળ નગરનું રાજ્ય પોતાના વચલા પુત્ર આસલને આપી સર્વે ગયેલ છે તે રાજકુંવર ઉપલદેવને રાજા બીમસેન સાથે કાંઈકે તકરાર થવાથી ઉદડ મંત્રીને સાથે લઈ ઊવેસ (હાલનું એસીયા) નગર વસાવ્યું છે કે, જ્યાં આગાડી શ્રી રત્નપ્રભસુરી આચાર્ય, ત્રણ લાખ ચોરાસીહજાર રજપૂતોને જૈનો બનાવી ઝોશ વંશની સ્થાપના કરી છે. જેનો

સવીસ્તર હેવાલ આપણે આગળ ઓશવાળોની ઉત્પત્તિમાં જોઈયું, પાછળથી શ્રીમાળ નગરની પડતી વખતે સંખ્યાબંધ શ્રીમાળી જૈનો માળવા, મેવાડ, સોરઠ, યુજરાત, ગોહલવાડ, દક્ષિણ, લાટ, ઉત્તર હિંદુસ્તાન, વગેરે દેશોમાં વીખરાઈ ગયા છે. જેઓમાંથી કેટલાકોએ પાછળથી વૈશ્ણવ અને શીવ ધર્મો અંગીકાર કર્યા છે જેઓમાંથી કેટલાકોને કુમારપાળ રાગના વખતમાં હેમચંદ્રાચાર્યના ઉપદેશથી ફરી જૈનો યનાવવામાં આવ્યા છે.

ઝવેરી મુળચંદ આશારામ વૈરાટી.

આગઝ વધતું વરોડા જૈન एसोसीएशनનું कामकाज.

વરોડરાની જાહેર જૈન પ્રગ્નની ઉત્પત્તિ અર્થે કામ કરતું વરોડા જૈન એસોસીએશન વરોડરામાં હમણાં ધણાંજ ઉમંગ અને વૃદ્ધિ સાથે કામ કરી રહ્યું છે.

સ્ત્રી કેળવણીના વિભાગ માટે, જૈન અને જૈનેતર સ્ત્રીઓની કેવળણી, નીતિ, ફરજ વિગેરે માટે એક ખાસ સભા શહેરમાં જાની શેરીના ધર્મશાળાના મકાનમાં અમદાવાદથી ખાસ યોજાવવામાં આવેલાં સૌ. વિદ્યાગૌરી પી. એ. ના પ્રમુખપણા નીચે બરવામાં આવી હતી તે ધણાંજ ઉપયોગી ભાષણો કરવામાં આવ્યાં હતાં.

ગયા અઠવાડીએ સમાજ સેવાના મહત્કાર્યથી જાણીતાં થયેલાં શ્રીમતી સૌ. શારદાગૌરી પી. એ. ના પ્રમુખપણા નીચે કોઈ પોળમાં જૈન એસોસીએશનના હોલમાં સ્ત્રીઓની મોટી સંખ્યા સમક્ષ ભાષણો આપવામાં આવ્યાં હતાં. જે વખતે મીસ માર્કેટરીનીઝ, સ્ટેટ નર્સ તથા શારદા બહેન, સુલોચના બહેન વિગેરે બહેનોનાં ભાષણો ધણાંજ યોગ્ય પ્રદ હતાં.

તા. ૫ ના રોજ એસોસીએશનના હોલમાં ત્રીયું વ્યાખ્યાન મીસ માર્કેટરીનીઝનું થયું હતું, જે વખતે પણ ધણી જૈન તથા જૈનેતર સ્ત્રીઓએ તેમાં ભાગ લીધો હતો.

આમ આ જૈન સંસ્થા જૂઠાં જૂઠાં સેવા તથા કર્તવ્યનાં કામો બજારી રહ્યું છે. તેના સાલાકો રા. નંદલાલભાઈ વડીલ, રા. પાદરાકર, રા. મણીભાઈ વૈદ્ય વિગેરેના પ્રસંશાપાત્ર ઉદ્યાગ માટે ધન્યવાદ આપી જૈન એસોસીએશનની આત્માદી ઇચ્છીએ છીએ.

સ્વીકાર.

પરલોક પ્રકાશ:—શ્રી ઝવેરી મોરખી તરફથી ભેટ હ. રા. રા. પોપટલાલ કેવળચંદ શાહ. અમદાવાદ.

કિશોરમણિ માળા નં. ૪—આવક શ્રાવિકા ધર્મ—રા. રા. અચરતલાલ જગજીવનદાસ મશાલીઆ. ભાવનગર.

પાંત્રીશ યોલ:—(સરળ અર્થ સાથે તથા આવશ્યક સત્રોના સંક્ષિપ્ત ભાવાર્થ)—શ્રી માંગરોળ નિવાસી બહેન છોકર દેવચંદ તરફથી ભેટ. હ. માસ્તર ઉમેદચંદ રાયચંદ.

શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ હસ્તક ચાલતા શ્રી જૈન કેળવણી ખાતાનો રીપોર્ટ—શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ. મહેસાણા.

*શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓની ધાર્મિક પરીક્ષાઓનું પરિણામ.

વિદ્યાર્થીઓનાં નામ.	માર્ક.	વિદ્યાર્થીઓનાં નામ.	માર્ક.
રમણીકલાલ મગનલાલ મોદી.	૭૫	અંબાલાલ માણેકલાલ શાહ.	૪૩
એધવજી ધનજી શાહ.	૫૫	સોભાગચંદ નેમચંદ શ્રાધ.	૪૨
છગનલાલ નાનચંદ શાહ.	૫૨	ચીમનલાલ દલસુખભાઈ શાહ.	૪૦
મોહનલાલ હેમચંદ શાહ.	૪૮	મોહનલાલ દસીભાઈ શાહ.	૩૯
સુનીલાલ છવરાજ શાહ.	૪૭	દલપત વીઠ્ઠલ મહેતા.	૩૮
ગોવીંદજી ઉગ્રમશી શાહ.	૪૭	મોતીલાલ ધરમચંદ કોઠારી.	૩૫
અંબાલાલ ચતુરભાઈ શાહ.	૪૭	પ્રાણુલાલ મહનજી મહેતા.	૩૪
રતીલાલ માણેકચંદ જસાની.	૪૪	હીરાલાલ મંઝાચંદ શાહ.	૩૪
ચીમનલાલ મોતીલાલ પારેખ.	૪૪	જગમોહનદાસ કલ્યાણજી ચીનાઇ.	૨૧

વિનંતિ.

સર્વે જૈન અધુઓને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે:—જૈન એસોસીએશન ઑફ ઇન્ડિયાની વાર્ષિક સભા તા. ૩૧-૧-૧૯૨૬ ના રોજ મળી હતી તે પ્રસંગે શેડ રતનચંદ તલકચંદ માસ્તરના ભાષણ પરત્વે અમે સર્વે જૈન ધર્માભિલાષી અધુઓનું ધ્યાન ખેંચીએ છીએ. તે ભાષણ છાપેલાની એક નકલ અમોને મળી છે જે સ્વથા સંક્રમણને લેઈને અમે પ્રગટ કરી શક્યા નથી પરંતુ તેની અંદર જૈન ટ્રામ અને ઓરીજ સરકાર તરફ વક્ષાદારી, જૈન ટ્રામમાં જાહેર જુરમાની જણાવતી જરૂર, જૈન ટ્રામની ઘટની જતી સંખ્યા, સસ્તા ભાડાની ચાલીએ, સુવાવડખાનાની બારે જરૂર, જૈન શ્રીમંતોને અરજ વિગેરે વ્યાજતો વિષે જે જે વિચારો તેઓએ પ્રદર્શિત કર્યા છે તે ખાસ જૈન પ્રજાએ મનન કરવા જેવા છે માટે દરેક અધુઓને તે વાંચવા વિનંતિ છે.

વડોદરા ફૂટેસિંગ અનાથાશ્રમ:—આ નામની સંસ્થા અનાથોના શાભાર્થે વડોદરામાં ખોલવામાં આવી છે. તેના મંત્રી રા. રા. મણીભાઈ વસનજી બી. એ. એલ. એલ. બી. છે. તેઓ તરફથી જણાવવામાં આવે છે કે આ અનાથાશ્રમને માટે ઝોરડીઓ અંધા વવામાં આવે છે તથા આશ્રવદાતાની મદદથી પાંચ ઝોરડીઓ પાંધી છે અને દસ અંધવાની આકી છે. જે સદૃશ્ય રૂ. ૨૫૧) આપશે તેના નામથી એક ઝોરડી પાંધવામાં આવશે અને દાતાના નામની આરસની તકતી તે ઉપર ચોડવામાં આવશે. આ ઉપર અમે દરેક દયાળુ અધુઓનું ધ્યાન ખેંચીએ છીએ. અનાથોને અથાવમાં એ દરેક સિંદુ અચ્ચાની આશ્વિન કરજ છે.

* શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓની ધાર્મિક પરીક્ષાનું પરિણામ અમોને તેના ઓ. સેક્રેટરી રા. રા. શ્રીયુત મોતીચંદ ઓરધર કાપડીયા સોસીસીટર તરફથી મળ્યું છે. પરીક્ષક તરીકે અત્રેના વતની રા. રા. વકીલ દેશવલાલ પ્રેમચંદ બી. એ. એલ. એલ. બી. મોદી કે જેઓ ધાર્મિક વિષયમાં સાહે જ્ઞાન ધરાવે છે તેમને નિમવામાં આવ્યા હતા. તેમણે વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસ પરત્વે સારો સંતોષ જાહેર કર્યો હતો અને તે શાસ્ત્રી પંડિત વજલાલજીના અસ્પષ્ટિત પચાસનું સ્તવ્ય કૃપ છે તેમ જાહેર કર્યું હતું.

બોર્ડિંગ પ્રકરણ.

ભાષણ—આ માસિકના સંપાદક રા. રા. મણીલાલ મોહનલાલ પાદરાકરે “સેવાધર્મ” ઉપર વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ તા. ૭-૨-૧૬ ના રોજ આ બોર્ડિંગની મેનેજિંગ કમીટીના મેમ્બર રા. રા. જવેરી અમૃતલાલ મહોલાલના પ્રમુખપણા નીચે ભાષણ આપ્યું હતું. જેની રૂપરેખા તરીકે અમોએ આ અંકમાં “સેવાધર્મ”ના મથાળા નીચે બુદ્ધ પ્રગટ કર્યું છે; તેથી અત્રે તેનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી.

અક્ષિશ ખાતે આવેલી મદદ.

૫-૦-૦ બોર્ડિંગના વિદ્યાર્થી ભાઈલાલ મોતીલાલ-ખેડા.

૨૫-૦-૦ શેઠ મગનલાલ હકમચંદ હ. જવેરી બોગીલાલ મોહોલાલ.

અમદાવાદ. દોશીવાડાની પોળ.

શ્રી માસિક મદદ ખાતે આવેલી મદદ.

૮-૦-૦ બોર્ડિંગની મેનેજિંગ કમીટીના મેમ્બર રા. રા. જમનાદાસ સવચંદ. અમદાવાદ વાઘણ પોળ. બા. સને ૧૯૧૫ ના માસ આક્ટોબરથી તે સને ૧૯૧૬ના માસ જાનેવારી સુધી માસ ચારના દર માસિક રૂપીઆ બે લેખે.

વિજ્ઞાપિ.

સર્વે જૈન બંધુઓને વિવૃત્તિ કરવામાં આવે છે કે લક્ષાદિ જેવા માંગલિક પ્રસંગે બોર્ડિંગને મદદ કરી આહારી કરશે. હાલમાં બોર્ડિંગ તરફથી બોર્ડિંગના પ્રેસીડન્ટ રા. રા. શ્રીયુત શેઠ જગાબાઈ દલપતભાઈ ખી. એ. તથા તેના ઓ. સેક્રેટરી રા. રા. વકીલ મોહનલાલ ગોકળદાસ ખી. એ. એલ. એલ. બી. ની સહીથી બોર્ડિંગના હિતાર્થે તત્ પ્રસંગને લગતી પત્રિકાઓ છપાવી પ્રગટ કરવામાં આવી છે તે પત્રિકા લેખ બોર્ડિંગનો જે માણસ જે જે સહયુક્તરૂપે ત્યાં લક્ષ આદિ માંગલિક કાર્યના પ્રસંગે આવે યાતો પરમામ જે બંધુઓ ઉપર મોકલવામાં આવે તે બંધુઓએ યથાશક્તિ મદદ આપી બોર્ડિંગને ઉપકૃત કરશે.

બોર્ડિંગને મદદની અનિવાર્ય જરૂર છે તે સર્વે બંધુઓ જાણે છે. તેમ આજકાલ કરતાં દશ વર્ષ થયાં આ બોર્ડિંગ પોતાનું કાર્યક્રમ બંજવી રહી છે તે સર્વે બંધુઓની નજર બહાર તો નહિ હોય !

બંધુઓ ! જમનાનુસાર કેળવણીના ક્ષેત્રને સતેજ કરવાની ધણીજ આવશ્યકતા છે. આપણાં જન મંદિરોનો મહત્ આધાર આપણાં જ્ઞાન મંદિરોને અવલંબી રહેા છે. માટે હવે તે ક્ષેત્રને પુષ્ટિ આપવાની વિશેષ જરૂર છે. કોમની ખરી જાડોજલાલીનો વાતો તેની સમસ્ત ઉત્કાન્તિનો આધાર તેના કેળવણીના નિયામકો ઉપર છે. સ્તંભ વિના જેમ હવેલી ટકતી નથી તેમ કોમના ઉદયવિના કોમની જાડોજલાલી સંભવવાની આશા તે હવામાં ફિસ્વા બાંધવા સમાન છે. બંધુઓ ! એક બે ચાર દિવસો ધર્મની જાડોજલાલી કહેવડાવવા કરતાં તેની એવી સંગીન યોજના રચો કે જેથી સદાની જાડોજલાલી કોમની થાય. આ સવળી યોજનાનો માર્ગ કેળવણી છે તે સર્વમાન્ય સિદ્ધાંત છે. તેની વૃદ્ધિ થવાથી કોમની અંદર રહેલી બદી-સડો-હાનીકારક શિવાળે, અયોગ્ય જ્ઞાતિરૂઢ બંધનોનો સ્વયં નિવેડો આવી જશે, તેમજ સામાજિક તેમજ નૈતિક સિદ્ધાંતોનો સ્વયં પ્રાદુર્ભાવ થશે. માટે બંધુઓ !

તમો કેળવણીના ક્ષેત્રને વિશેષ ધોષણુ આપો. દેશોદ્દેશ અટન કરી ભારતના ભુષણુ અને દેશના કોહિનુર તુલ્ય શ્રીમંત સરકાર ગાયકવાડ સિયાજીરાવે પણ દેશના ઉદયને માટે મુખ્યમાં મુખ્ય બે આખતની જરૂર જોઈ છે તે એક કેળવણીની વૃદ્ધિ કરવી અને બીજું બાળ-લગ્ન અટકાવવાં. ધારણુ કે સર્વે સુધારાનાં મૂળ અને ઉત્ક્રાન્તિનાં મૂળ તેમાંજ અંતર્ભવે છે. શ્રીમંત સરકારે તેની જરૂરીઆત સ્વાકારી છે તેટલુંજ નહિ પરંતુ પોતાના સમસ્ત રાજ્યમાં તે આખતના કાયદા પસાર કરી હિંદ ભૂમિમાં પ્રીર્તિનો અમર સ્તંભ સ્થાપ્યો છે. આ ઉપરથી આપ બંધુઓ જોઈ શક્યા હશે કે કેળવણીની કેટલી બધી આવશ્યકતા છે. માટે પ્રત્યેક વીરપુત્ર પોતાની શક્તિ અનુસાર કેળવણી લેતી સંસ્થાને પ્રથમ મદદ કરશે એવી આશા રાખું છું.

વ્યવસ્થાપક.

માણસામાં શ્રી વીશાપોસ્વાહ જૈન જ્ઞાતી તરફથી બે જૈન ઉપા- શ્રયોના સ્વાત મુહુર્તની શુભ ક્રિયા.

શ્રી વીશાપોસ્વાહ જૈન જ્ઞાતિ તરફથી હાલમાં અત્રે બે જૈન ઉપાશ્રયોનાં મહાનો આંધવામાં આવનાર છે. તેના ખાત મુહુર્તની ક્રિયા કરવાનું તા. ૨૭ માંહે જાન્યુઆરી સને ૧૯૧૬, વાર ચુરના સવારના કલાક (૧૧) નું હતું. તે પ્રસંગે જ્ઞાતિ તરફથી મહા રાજ-લજ્જાશ્રીને તે ક્રિયા કરવાને માટે અગાઉથી આમંત્રણુ કરવામાં આવ્યું હતું જે તેઓશ્રીએ સ્વીકાર્યું હતું. તે મુજબ તે દીવસે સવારના દશ વાગતાના સુમારે ખેંડ સાથે સંઘ તરફથી તેઓશ્રીને તેડવા માટે દરબારગઢે એક સાત ગૃહસ્થોનું ઉપ્યુદેશન ગયું હતું. મહારાવણુ શ્રી તપ્તસિંહજી, યુવરાજ શ્રી સજ્જનસિંહજી તથા કચેરીમંડળ સાથે સાડાદશ વાગતાંના સુમારે ધ્વજ પતાકાથી રણુગારવામાં આવેલા બંડપમાં પધાર્યા હતા. શ્રી જ્ઞાતિ તરફથી શા. ગીરધરસ્વાલ નયુભાઈએ મંગળ તીલક કર્યા બાદ જૈન કન્યાશાળાની બાળાઓ તથા બાળકોએ મહારાવણુશ્રીના ગુણાનુવાદ ગર્ભાંત કવિતાઓ ગાઇ હતી.

(૧)

બેની આજે ઉમંગ ન માયરે,	બેની પ્રજાપતિ પધારીયા;	
બેની તપ્તસિંહજી મહારાજરે,	બેની પરદુઃખભંજન સાહેબા.	બેની આજે.
બેની પરાપકારી રાજવી,	બેની નીતિમાં નિપુણુ છે;	
બેની બુદ્ધિના આઠ ગુણે કરી,	બેની ભરપુર છે ભંડારરે.	બેની આજે.
બેની રાજ્ય ધુરધર રાજવા,	બેની તેથી હૃદય ઉભરાયરે;	
બેની સ્વચ્છાઈલ ગુણે શોભતા,	બેની જીવદયા પ્રતિપાળરે.	બેની આજે.
બેની ક્ષમાગુણુ ભંડાર છે,	બેની ન્યાયગુણુસંપલ સદા;	
બેની સમ દ્રષ્ટિએ શોભીતા,	બેની હૃદયકમળ છે ગંબીરરે.	બેની આજે.
બેની કુંવર સાહેબ શોભતા,	બેની સજ્જનોના ગુણે ભલા;	
બેની પરાકર્મી સિંહ રાજવા,	બેની વિદ્યા અવકારે શોભીતા.	બેની આજે.
બેની યથા ગુણે કુંવર દીપતા,	બેની દીવાન સાહેબ અતી ભલા;	
બેની કમળ જેવા મુખે શોભતા,	બેની ન્યાય આપે સદા ન્યાયથી.	બેની આજે.
બેની ન્યાય નિપુણુના ભંડાર છે,	બેની ત્રીરણુજીવે પ્રજાપતિ;	
બેની રાઓલજી મહારાજરે,	બેની જૈનબાળાઓ એમ વદે.	બેની આજે.

(૨)

આનંદ આનંદ આનંદ આજે, આનંદ ઉર ન માય;
મહારાજ તખ્તસિંહજી, રામોલજી સાહેબ;
અમ બાળકની દ્રષ્ટિએ પડતા, નેત્રો થયા વિકરવર;
અનેક ખીરૂંદ આપ ધરાવી, વિજયપતાકા ફરકાવો. આનંદ.
ઇંગ્લીશ વ્યાકરણ ન્યાયાદિકના, તત્ત્વવેત્તા છે આપ,
પ્રજ્ઞના હીતોને માટે, દીર્ઘદ્રષ્ટિ દયાળુ;

સમતારસના ગુણોમાંહી, આપ ઝીંજો છો સદૈવ,
પરઉપકાર કરવાને માટે, છે મતિ રક્ત સદાય. આનંદ.
કુમાર સાહેબ સજ્જનસિંહજી, ગુણુ ગણુમાંહે શ્રેષ્ઠ,
માયાળુ કૃપાળુ સાહેબ, ચીરજી જીવો આપ;
અનેક કળાઓ આપ શીખીને, વિજયવાન થાઓ,
દીવાન સાહેબ મોહનભાઈ, નીતિના ભંડાર. આનંદ.

ગંભીર ને પ્રભાલિકતાના, ગુણો હૃદયમાં વસે છે,
માણસાપુરીમાં ન્યાયનીતિથી, આપ કરો છો ન્યાય;
નિત્યે પરાર્થો દ્રષ્ટિ જેની, છે ધર્મમાંહિ રક્ત,
રાજ્ય યંત્ર ચલાવા માટે, આપ સલાહકારી છો. આનંદ.

બુદ્ધિના ખજાને કરીને, આપ સાહેબ ભરપુર,
સંવત ઓગણીશ બહોંતેર વર્ષે, કૃષ્ણપક્ષે પોંશ માસે;
દિવસ સપ્તમીને ગુરુવારે, ખાત મુહુર્તની ક્રિયા,
તખ્તસિંહજી મહારાજ સાહેબના, સ્વહસ્તે કરાય. આનંદ.

આવા નરરત્નોને જનેતા, આ પૃથ્વીપર જાણુજે,
પધારી ઉપકાર જે કીધો, તે બદલો ન વળાય;
ચકોર પક્ષી ચાંદની જ્વેતાં, અતી આહ્લાદ થાય,
આ દર્શનથી શાન્તિ સેવક પણ, અતી પ્રકૃલીત થાય. આનંદ.

માર્યાદ શ્રી સંઘ તરફથી શા. માધવલાલ અમથાલાલે નીચે મુજબ બાપજી વાંચી સંભળાવ્યું હતું:—

મહેરબાન રાવજી શ્રી સાહેબ તથા પ્રીન્સ સજ્જનસિંહજી સાહેબ તથા રાજ્યના ઓફીસરો અને અન્ય ગૃહસ્થો !

આજનો માંગલીક દિવસ તે સ. ૧૯૭૨ ના પોષ વદી ૭ ને ગુરુવારનો છે. આ દિવસે આપ શ્રી સાહેબ બહારૂરને કચેરી મંડળ સાથે આ સ્થાને પધારવાની વિનંતિ આજથી દિવસ બે ઉપર અમારી શ્રી વીશાપોરવાડની નૈન જ્ઞાતી તરફથી નવીન થતાં નૈન ઉપાશ્રયના મહાનોનો પાયો આપના સ્વહસ્તે નંખાવવાની અમારા હૃદયની લાગણી આજ કેટલાક દિવસથી હતી તે આપ માયાળુ રાજ્ય પીતાએ અમારી ઇચ્છાને માન આપી અત્રે પધારીને જે તકલીફ વેઠી છે અને અમારી જીમરની લાગણીને જે આપે માન આપેલ છે. તે આપ શ્રીનો અમારા પ્રત્યે મહાન ઉપકાર થયો છે. તે અમારી જ્ઞાતી ભુલે તેમ નથી.

આપશ્રી સાહેબના સ્વહસ્તે આ નૈન ઉપાશ્રયનો પાયો નંખાવવાની અમારે ખાસ

જરૂર હતી કારણ કે આપશ્રી અમારા જૈન રાજ્ય વનરાજ્ય ચાવડાની પેઢીએથી ઉતરતા આવેલા છો. આપના મુળ પુરૂષ દરબાર શ્રી સામંતસિંહજી સંવત ૧૨૬૧ ની સાલમાં માણસે અંબાસણથી આવેલા છે તેમ ઇતિહાસથી જણાય છે એટલે આપ ચાપોત્કટ કુળ ચુડામણી વીર વસુધાધીપ મહારાજ શ્રી જયશિખરજીના વંશના છો. આપશ્રી દરબાર શ્રી સામંતસિંહજીના પછી આ ગાદીએ ૧૮ મી પેઢીએ બીરાજેલા છો. આપ આ વર્તમાન કાગમાં ચાવડા વંશમાં સૂર્ય સમાન પ્રકાશી રહ્યા છો. અમોને અમારા મહાન જૈન વનરાજ્ય ચાવડાનું સ્મરણ થતાં જેટલો આનંદ થાય છે તેટલોજ આનંદ આપશ્રીને દેખવાથી થાય છે. વળી આપ એક પત્નીવ્રત ધર્મચણા હોઈ પ્રગળનનું કષ્ટાણ કરનારા છો. અમારી કોમ ઉપર આપના વંશપરંપરાથી ઉપકાર થયેલા છે. અમારા હૃદયમાં, વચનમાં અને કાયામાં સત્યવ્રતિ તરીકે આપ વસેલા છો એ વિગેરે દરેક ગુણોને આપ લાયક હોઈ અમારી કોમ આ ઉપાશ્રયનું ખાત મુહૂર્ત આપના મંગલ હસ્તથી કરાવવાને ઇચ્છે છે.

વળી અમારા ધર્મધુરંધર શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશિરજી ને આપ રાજ્ય ધુરંધર ક્ષત્રીવંશ ચુડામણી એ બન્નેનો પરસ્પર ધર્મ, પ્રેમ દેખીને હમોને ધણોજ હર્ષ થાય છે. તેનું વર્ણન કરવાને અમારી પાસે પુરતા શબ્દો નથી. આપશ્રી સાહેબ બહા-દુરના સ્વહસ્તે આવાં જૈનોનાં દરેક કાર્યો થાઓ, એમ અમો ખરા જીમરથી ઇચ્છીએ છીએ.

આપશ્રીની આવી ધાર્મિક કાર્યની અનુમોદનાની પ્રવૃત્તિ દેખીને અમારા મહાન ગુરુ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશિરજી આપશ્રીને તથા આપના સહકૃદુબને ધર્મલાભ-પૂર્વક અનેક આશીર્વાદ આપે છે, અને તે સાથે અમારી જૈન કોમ પણ આપશ્રી હરેક પ્રકારની મુખ સંપત્તિ ભોગતી દીર્ઘાયુષ રહેા એમ અંતઃકરણથી દુવા આપે છે.

અમારા આ બે જૈન ઉપાશ્રયોમાં અમારી શ્રી વીણાપોરવાડની જૈન જ્ઞાતીએ રૂ. ૮૦૦૦)ની રકમ આપેલી છે. તેમજ અમારી જ્ઞાતીના માનનીય અને સદ્ગૃહસ્થ શેઠ ચીરચંદ કીશનાજીએ રૂ. ૪૦૦૦)ની ઉદાર રકમ તથા શેઠ ચમનલાલ ડુંગરશીએ રૂ. ૨૫૦૦)ની મોટી રકમ પોતાની રાજીખુશીથી ઉપાશ્રયો અંધાવવાના કામમાં બક્ષીશ આપેલા છે. એ રીતે કરેલી મદદથી આ બે ઉપાશ્રયોનું કામ આગળ ચાલશે તેથી તેઓ સાહેબનો આ સ્થાને ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

બાણજીની પૂર્ણાહુતિ થયા બાદ મહારાવજી શ્રી તાલીઓના મગડાટ વચ્ચે ઉમા થઈ ખોલ્યા કે:—

જ્ઞાતિના આગેવાનો—અને પ્રગળનો !

મને આપે શુભ ક્રિયા કરવા માટે આમંત્રણ કરી જે માન આપેલ છે તેના માટે હું શ્રી સંઘનો આભારી છું. તમોએ જે ભક્તિભાવની લાગણીઓ મારા પ્રત્યે જાહેર કરેલી છે તે તમારો એટલે પ્રગળનો ધર્મ છે; તે મુજબ ક્ષત્રીઓનો ધર્મ છે કે, પ્રાણ પાત્રણ કરવું. પ્રગળ અને રાજ્ય બન્ને પક્ષમાં અન્યોઅન્ય શુદ્ધ બુદ્ધિનો પ્રેમ દીપી નીકળે છે. રાજ્યએ પ્રગળનું કષ્ટાણ ઇચ્છું અને પ્રગળએ રાજ્યને વધાદાર રહેવું તેઓની દરજ છે. (તાલીઓ).

એટલું ખોલ્યા બાદ તેઓશ્રી દર્શનાર્થે જૈન મંદીરમાં ગયા હતા ત્યાર પછી તેઓ શ્રીના હાથે “ખાત મુહૂર્ત”ની અન્ને મકાનોની ક્રિયા ધામધુમ સાથે વિધિ સહીત કરવામાં આવી હતી. પછીથી તેઓશ્રી મંડપમાં પધાર્યા. ત્યારબાદ હાર, તોરા, અતર, ગુલાબ, પાન, સોપારી વિગેરે આપવાની ક્રિયા કર્યા બાદ મેળાવડો જ્ય ધ્વનીના પોકારો સાથે બેન્ડના સુંદર સરોદા વચ્ચે આર વાગતાના સુમારે વીસર્જન કરવામાં આવ્યો હતો.

બેટ.

અનેના પ્રતિષ્ઠિત શેઠ લક્ષ્મીચંદ લલ્લુભાઇ સુરદાસ શેઠની પોળવાળાને ત્યાંથી શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી કૃત ચોવીશી દરેક પાઠશાળાઓ, લાયબ્રેરીઓ, અને પૂજ્ય મુનિમદારાજીઓ તથા સાધ્વીજી મહારાજીઓને બેટ આપવાની છે માટે જેમને ના મળી હોય તેમણે તેમને ત્યાંથી મંગાવેથી મોકલી આપવામાં આવશે. બહાર ગામથી મંગાવનારે ૦-૧-૦ ટપાલ ખર્ચને મોકલવો.

(દરદીઓને આશિર્વાદ.)

ઘણા મનુષ્યો જુદા જુદા રોગોથી પીડાય છે. તેમાં ગરીબ મનુષ્યો વૈદ્યો તથા ડોક્ટરોનાં ખીલ ભરવાને શક્તિવાન હોતા નથી અને તેથી મરણને શરણુ થાય છે. અમોએ એક માહાત્માની કૃપાથી નીચે લખેલા દર્દોની દવા મેળવી છે, અને તેની શક્તિની સંપૂર્ણ ખાત્રા કરી છે. તેવા રોગોથી પીડાતા ગરીબ નીરાધાર માણુઓને કેવળ પરમાર્થ યુદ્ધિથી મદત આપવા ઇચ્છીએ છીએ, અને શક્તિવાળા માણુઓને પ્રથમથી ધર્મદા ફંડમાં માસીક રૂ. ૨) આપવા પડશે તેથી તેવા રોગવાળાઓને, અમોને મળી અગર ટપાલ મારફતે દરદ જણાવી દવા લેવા ખાસ ભલામણુ છે. જવાબ માટે અડધા આનાની ટીકીટ ખીડવી.

સંબંધણી (મુંબાઈના પાણીથી અગર ખીજ કારણુથી થઈ હોય) લકવો યાને પક્ષા- ઘાત. દમ, હાક, સ્વાસ અડે તે. ભગંદર (વાહાડ કાપ કર્યા વગર) ઇંદ્રોયશિથિલતા યાને નામરદાઈ. કોઈ પણ જાતનો વા, હિસ્ટીરીયા યાને વઈ અગર મીરઘી. બચ્ચાઓને થતી વરાધ. મસા યાને હરસ

જે લોકો વાંચી જાણુતા નથી તેને વાંચી જાણુનાર ખખર આપશે તેા ઉપકાર થશે.

શા. વાડીલાલ મોતીલાલ પાલખીવાળા એવ. ડી. એમ.

મળવાનો વખત—સવારમાં ૧૧ થી ૧૨ સાંજે ૭ થી ૧૦

મીલ મેનેજર,—ધી અમદાવાદ સ્વદેશી મીલ કું. લી.

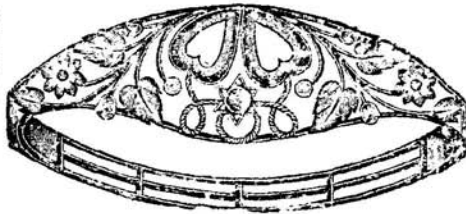
દે. લુણસાવાડે મોટી પોળ—અમદાવાદ.

કોની મારફત છપાવશો ?

સાડું શુદ્ધ છપાવણું હોય, કાળજીથી પ્રુફ તપાસાવવાં હોય તેા પોપટલાલ કેવળચંદ શાહ રાજકોટવાળાને (અમદાવાદ) લખો.

પ્રમાણિકતાથી પ્રબલનો સંપૂર્ણ વિશ્વાસ મેળવવામાં ફત્તેહ પામેલી

જુનામાં
જુની

નામીચી
પેઠી

ધી રાજનગર જ્વેલરી માર્ટ!

કે જ્યાં છેલ્લામાં છેલ્લી લેટેસ્ટ ફેશનોના સોનાના અને ઝવેરાતના મશીનપોલીસ અને હેન્ડપોલીસ દાગીનાઓનો ગંબવર જથ્થો તૈયાર રહે છે.

મજુરી કાપી સોનાનાં પુરાં નાણાં પાછાં આપવાની

લેખીત ગેરંટી! આપવામાં આવે છે.

ચાંદીની ફેન્સી ચીબ્બેનો ગંબવર જથ્થો રાખીએ છીએ.

માલની ગેરંટી, જુજ નફે મોટું વેચાણ તેજ સિદ્ધાંત!!!

મુંબાઇની જાણીતી પેઠીઓમાં લાંબા વખતના અનુભવી અને કેળવાયલા કારીગરોના હાથે અમારી પોતાની દેખરેખ નીચે માલ બને છે.

ગ્રાહકોને હસ્તે મુખડે વિદાય કરવા તેજ

અમારો મુદ્રા લેખ છે.

ધી રાજનગર જ્વેલરી માર્ટ.

પ્રોપ્રાયટર—ઝવેરી ભોગીલાલ પુરૂષોત્તમદાસ.

શીચીરોડ—અમદાવાદ.

જૈન પ્રજા માટે એક નિર્ભય અને ભરૂસાપાત્ર ઠેકાણું !

કે જ્યાં અગાડી

અપટ્ટોટ ફેશનના

સોનાના! મસીન પૉલીસ દાગીનાઓ

ની સેંકડો ફેશનોનો મોટો જથ્થો તૈયાર રહે છે !

અને નિર્ભય રીતે તદ્દનજ ચોખ્ખું અને સફાઈબંધ ફેન્સી કામ ધરા-
કોના સોનાનું કીકાયત મજૂરીથી અને ઘણીજ ઝડપથી વાયદેસાં
ખનાવી આપવામાં આવે છે.

તૈયાર દાગીનાઓની મજૂરી કાપી નાણાં પાછાં આપવાનું
લેખીત ગેરંટી મળે છે.

ઈંગ્લીશ જ્વેલરી, રોડગોલ્ડ જ્વેલરી, અને ચાંદીની સેંકડે
ફેશનેબલ ચીજોનો જંગી સ્ટોક તૈયાર રહે છે. ખાસ વિલાયતથી
આવેલા ખીલીયાન કટના હીરાઓ, માણેક, પાના, વિગેરે ઝવેરાતદ
કામ ધરાકો અને વહેપારીઓનું સગવડ પડતી રીતે કરીએ છીએ.

રૉયલ જ્વેલરી માર્ટ.

પ્રોપ્રાયટર—ઝવેરી મુળચંદ આશારામ વૈરાટી.

૪૫૬ રીન્ડીરોડ—અમદાવાદ.

એક વધુ આગમાં ગોદરેજની તીજેરીની પરીક્ષા.

મીટસુ યુસેન કંપનીના નામની એક મોટી જાપાની કંપનીની ઓશીસ મુંબઈમાં છે. એ ઓશીસ જ્યારે પેહેલાં મુંબઈમાં ઉઘડી ત્યારે ગોદરેજ પોતાની તીજેરી ખરીદવાની ભલામણ કરી હતી પણ સાહેબોના ધ્યાનમાં વાત ઉતરી નહિ અને વિલાયતી અને જાપાની બનાવટની તીજેરીઓ ખરીદી.

એ કંપનીની એક શાખા કરાંગીમાં છે અને તે ઠેકાણે ગોદરેજની એક નહાની તીજેરી વપરાતી હતી. ચાર મહીના ઉપર કરાંગીની ઓશીસમાં આગ લાગી અને ગોદરેજની તીજેરીમાં ત્રીસ હજાર રૂપીઆની નોટો હતી તે સલામત મળી આવી અને તે ઉપરથી મુંબઈની ઓશીસે તુરતાતુરત અગીઆરસો રૂપીઆની એક મોટી ગોદરેજની તીજેરી ખરીદી.

આવી રીતે આગ થવા પછી કુલો 'ખોદાવવાનું' કામ વાળખી કહેવાય નહીં. જે કે નાના મોટા બધાએ એવુંજ કરે છે. થોડા વખત ઉપર મુંબઈમાં ધવટ લેધમતી કંપનીની ઓશીસમાં મોટી આગ લાગી તે વખતે જાણીતા મોટા વિલાયતી મેકરની ચાર તીજેરી ઓશીસમાં હતી અને તેનો જે અનુભવ સાહેબોને મળ્યો તે ઉપરથી આગ પછી ગોદરેજની મોટી સાત તીજેરીઓ અહીંની તેમજ કરાંગીની ઓશીસો માટે ખરીદવામાં આવી.

આવી રીતે ઘણાકો નુકસાન થવા પછીજ સાવચેત થાય છે. ઘણાકો પોતાને યા પાડોસીને ત્યાં ચોરી થવા પછીજ ગોદરેજની તીજેરી લેવા નીકળે છે. સર સાસુન જે. ડેવીડના જેટલી સાવચેતી થોડાકોજ રાખતા હશે. એઓએ જેવું જણ્યું કે છેલ્લા વરસમાં મુંબઈમાં ઉપરાસાપરી આગો થઈ તેમાં જ્યાં જ્યાં ગોદરેજની તીજેરીઓ હતી ત્યાં ત્યાં જરાએ નુકસાન થયું હતું નહીં તેવું તરત પોતાની પાસની જાણીતા વિલાતી મેકરોની હજારોની કોમતની પાંચ તીજેરીઓ લીલામથી વેચી નાંખવાનો કરાર કરી તેની જગ્યાએ ગોદરેજની તીજેરીઓ ખરીદી.

હિંદુસ્તાન અને બરમાની સેવીંગ બેંકના ચોપડા રાખવા માટે સરકારને થોડા વખત ઉપર ૩૭૨ ફાયર્યુફ તીજેરી જોઈતી હતી તે વખતે જુદા જુદા મેકરોની તીજેરીઓ આગમાં નાખી તપાસ કરી હતી અને ફક્ત ગોદરેજની તીજેરીમાં કાગળને સલામત હોવાથી અને ખીજી તીજેરીમાં સઘળું બળી જવાથી ૩૭૨ તીજેરીઓનો ઓર્ડર ગોદરેજને આપવામાં આવ્યો હતો.

કારખાનું:—ગેસ કંપની પાસે, પરેલ, મુંબઈ.
શાખા—રીચીરોડ—અમદાવાદ.